

**ЮГОЗАПАДЕН УНИВЕРСИТЕТ „НЕОФИТ РИЛСКИ“
ПРАВНО-ИСТОРИЧЕСКИ ФАКУЛТЕТ
КАТЕДРА „Гражданскоправни науки“**

**ЗАСТРАХОВКА ЗА ОБЕЗПЕЧАВАНЕ НА ЗАЕМ ИЛИ
БАНКОВ КРЕДИТ**

АВТОРЕФЕРАТ

на дисертационен труд
за присъждане на образователна и научна степен „доктор“
в професионално направление 3.6. Право, Научна
специалност: Застрахователно право

ИНА МЛАДЕНОВА ШКОДРОВА

**Научен ръководител:
доц. д-р Александър Иванов**

**БЛАГОЕВГРАД
2025 г.**

Дисертационният труд е обсъден и насочен за защита от катедра „Гражданскоправни науки“ при Правно-исторически факултет на Югозападен университет „Неофит Рилски“, гр. Благоевград. Авторът е докторант в редовна форма на обучение към същата катедра.

Публичната защита на дисертационния труд ще се състои на г. от часа в Правно-исторически факултет, Югозападен университет „Неофит Рилски“, гр. Благоевград.

Материалите по защитата се намират в катедра „Гражданскоправни науки“, Правно-исторически факултет, Югозападен университет „Неофит Рилски“, гр. Благоевград и са публикувани на следния линк:

СЪДЪРЖАНИЕ

I.	Обща характеристика на дисертационния труд.....	4
1.	Актуалност	4
2.	Предмет, цели и задачи	5
3.	Методи на изследване	6
4.	Обем и структура	6
II.	Кратко изложение на дисертационния труд.....	8
1.	Първа глава. Теоретични основи на застраховането за заем	8
2.	Втора глава. Застраховане за обезпечаване на заем по чуждите законодателства	27
3.	Трета глава. Застраховане за обезпечаване на заем по българското законодателство	26
III.	Приноси на дисертационния труд.....	37
IV.	Апробация на резултатите от дисертационния труд	38

I. Обща характеристика на дисертационния труд

1. Актуалност

Несигурната икономическа обстановка заставя предприятията да отделят все повече внимание на трудностите по изпълнение на договори, по които са страна, както и на мерките за управление на този риск. Тъй като не всички фактори от значение за добрата платежоспособност са във възможностите на ръководството, предприятията се възползват от легалните възможности за прехвърляне на рисковете върху други предприятия, които са специализирани именно в това да поемат по занятие рискове на техни клиенти срещу заплащане.

Всичко това влиза в предмета на финансовите правоотношения, които са традиционно свързани с доверието между страните по договорите. Като начин за обезпечаване получаването на желаната престация, се използва т.нар. кредитно застраховане. То дава по-голяма защита за кредитиращата институция в сравнение с конвенционалното обезпечаване, което в определени условия може да се окаже недостатъчно, за да гарантира възстановяване на отпуснатата от кредитора сума. От друга страна, застрахованите вземания са по-лесно продаваеми на евентуален вторичен пазар, на който факторингови институции биха купили по-лесно този вид кредити поради по-ниския асоцииран риск.

С развитието на финансовото дело, банковите институции се разрастват, като предлагат все по-широк кръг финансови услуги и формират финансови групи. Така едни членове на групата сключват с клиенти договори за кредит, други членове застраховат живота и здравето на клиента с цел обезпечаване връщането на кредита, трети – могат да извършат купуване на вземането по сключения договор за кредит. Цялата тази гама от свързани финансови услуги формира печалба и устойчива клиентела за финансовата група. Така кредитното застраховане от метод за управление на кредитен риск се превръща в средство за реализиране на допълнителни приходи от един и същи клиент. Нещо повече, то бива използвано и за заобикаляне на нормативни регулации, които определят ограничения на лихвите или евентуално разходите по кредит за длъжника, като една част

от лихвата се трансформира в застрахователна премия, която е цена на различна по характер услуга от престацията, която се получава по договора за кредит.

2. Предмет, цели и задачи

Предмет на настоящия дисертационен труд е правната уредба на кредитното застраховане и обществените отношения, които възникват между застраховащ, застраховател и застрахован по повод ползването на застраховка за обезпечаване на вземане по договор за кредит. В предмета на настоящия труд влиза и разглеждането на двете основни форми на юридическия живот, а именно правна доктрина и съдебна практика по разглеждания въпрос. Включената в разглеждането правна доктрина съчетава чиста доктрина и коментари на правни норми и практика.

Цел на изследване в настоящия дисертационен труд е да бъде разгледана, анализирана, разбрана в дълбочина и оценена в международен контекст нормативната уредба на застраховането за обезпечаване на вземане по договор за кредит.

За да бъде постигната така дефинираната цел на изследването, са поставени следните **оперативни задачи**:

- да се изясни същността на кредитното застраховане от гледна точка на правната доктрина;
- да се проследи историческото развитие на кредитното застраховане, като се постави акцент върху предпоставките, извикали на живот тази правна конструкция;
- да се съпостави кредитното застраховане с основните алтернативни начини за противодействие на кредитния риск, с цел да се открият неговите предимствата и условията, в които е най-уместно да се използва;
- да се очертаят спецификите на кредитното застраховане като предмет на правна регламентация;
- да се разгледат релевантните актове на вторичното право на Европейския съюз и да се оцени доколко успешно са постигнати в българското законодателство резултатите, заложи в европейските директиви;
- да се разгледат законодателните тенденции и релевантния опит на държавите, чиято нормативна регламентация може да

се възприеме като пример за сравнение с българското законодателство и извършване на такова сравнение, за да се установи доколко българската нормативна регламентация на кредитното застраховане отразява модерните принципи и тенденции;

- да се изследва съдебната практика, която е в най-висока степен показателна за прилагането на разпоредбите на застрахователното договорно право в областта на кредитното застраховане както от първоинстанционни съдилища, така и от въззивни инстанции.

3. Методи на изследване

Изследването в настоящия дисертационен труд е базирано върху приложението на диалектическия метод. Приложимостта на постановки от чистата правна доктрина е проверена чрез дедуктивния подход. Формулирането на генерализирани изводи на база анализа на практика или нормативни разпоредби е извършено чрез индуктивния подход. В рамките на дедуктивния подход е приложен и международен сравнителен анализ. За по-пълното разбиране на еволюиращи с времето понятия и дефиниции е приложен сравнително-историческият метод. Силните и слабите страни в дадени дефиниции и нормативни разпоредби са очертани чрез прилагане на критико-аналитичния метод.

Практическата значимост на изследванията в настоящия дисертационен труд се изразява във възможността анализите и изводите да бъдат използвани както при оценка, така и при обосноваване на предложения за изменения в законодателството, което регламентира договарянето в областта на застраховането за обезпечаване на вземане по договор за кредит.

4. Обем и структура

Общият обем на дисертационния труд е 173 страници, от които 163 страници текст; 150 цитирани източника в библиография, от които 46 на български език, 23 на немски език и 81 на английски език; цитирания под черта 263 броя.

В структурно отношение, изследването в настоящия дисертационен труд е представено в три глави, като

формулираните изводи и обобщения са систематизирани в самостоятелно заключение. Глава първа разглежда теоретичните основи на застраховането за обезпечаване на заем. Глава втора прави преглед на застраховането за обезпечаване на заем по законодателството на избрана група държави. В глава трета е разгледано застраховането за обезпечаване на заем по българското законодателство.

II. Кратко изложение на дисертационния труд

1. Първа глава. Теоретични основи на застраховането за обезпечаване на заем

В първата глава от изложението на дисертационния труд са разгледани в самостоятелни точки историческото развитие, теоретичните постановки и икономическа същност на застраховането за обезпечаване на кредит и неговите алтернативи. Разгледани са също видовете застраховане за обезпечаване на кредит, както и тяхната правна уредба.

В първа точка са разгледани основните моменти в историческото развитие на кредитното застраховане. На базата на прегледаните исторически изследвания са установени съществени различия в съвременния смисъл на това понятие и смисъла, който се е влагал в него в предходни исторически етапи. Всичко това свидетелства за еволюция в концепцията на това застраховане, чието основно начало е допускането, че развитото кредитно посредничество би предполагало и развито (кредитно) застраховане.

Друг важен извод от анализа на историческите източници е, че съдържанието и юридическата форма на застрахователните договори за обезпечаване на дълг от двете страни на Атлантическия океан следват свой път и логика на развитие. На американския континент този вид застраховане се явява спонтанно решение на конкретен обществен проблем, т.е. извикано е на живот поради високата смъртност от Испански грип, пандемията от която поставя масово кредиторите в неизгодна позиция от гледна точка връщането на отпуснат заем по вече сключен договор с длъжника. Обратно, в европейските държави е налице дълъг период на еволюиране на концепцията и практиката на това застраховане като отговор на обществените и икономическите промени. Забележително е, че в Европа кредитното застраховане идва като резултат от целенасочени интелектуални усилия в търсене на начин за преодоляване на проблема с прекомерната задлъжнялост на конкретна група длъжници. Ето защо, първите опити за създаване на концепция за ипотечно застраховане се свързват с името на Ернст Енгел,

който предлага комбиниране на ипотечен заем с животозастраховане, като при този модел не смъртта на длъжника е застрахователно събитие, а неизплащането на дължимите вноски поради настъпилата смърт. Окончателното завършване на концепцията за застраховка за изплащане на ипотечни кредити се свързва с публикация на хайделбергския преподавател по право и банков директор Феликс Хект. Развитието на кредитното застраховане продължава, като застраховката за обезпечаване на заем последователно се трансформира в средство за насърчаване на продажбите и инструмент за заместване на лихвения процент.

В точка втора е поставен акцент върху теоретичното изложение и икономическа същност на застраховането за обезпечаване на кредит и неговите алтернативи. Към нея са предвидени **две подточки**, които разглеждат съвременното разбиране за застраховане за обезпечаване на кредит и неговите алтернативи и видовете застраховане за обезпечаване на кредит. Към първата подточка са предвидени **три раздела**, а именно 1. теоретични постановки и икономическа същност на застраховането за обезпечаване на заем; 2. правна същност на договора за кредитно застраховане като застрахователен договор; и 3. алтернативи на застраховането за обезпечаване на заем.

Отправна точка в анализа на теоретичните постановки са популярните допускания за преливане между банковия и застрахователния мениджмънт и формирането на финансови конгломерати, които предлагат на своите клиенти (или изискват ползването на) допълващи се (взаимосвързани) услуги, които биват предлагани от други звена в рамките на конгломерата.

В управлението на кредитния риск на клиенти-кредитополучатели, дейността на отделните звена във финансовия конгломерат се допълва чрез предоставянето на различни по характер финансови услуги на кредитополучателя, с който е сключен основния договор за банков кредит. Всичко това цели по-рационално преразпределение на риска, което минимизира частта от риска, която поема банковата институция. Застрахователната компания се явява администратор на целия процес по дистрибуция и редистрибуция на риска в рамките на общността от застраховани лица. Така индивидуалният риск за

всеки един от застрахованите участници намалява, но общото количество риск в системата остава непроменено. Застраховането за обезпечаване на вземания по отпуснати кредити може да се превърне в източник на допълнителен риск и непремерено поведение от страна на лицата, които влизат в кредитни отношения.

Застраховане на кредит е понятие, което е родово за цяла група застрахователни продукти, които са създадени, за да покрият присъщите на банковото кредитиране рискове. Най-популярните такива рискове са рискът от лош дълг поради неплатежоспособност, смърт и увреждане на здравето на кредитополучателя. Основополагаща особеност на застраховането за обезпечаване на кредит е застрахованият. Застрахованият е субектът, който сключва застрахователен договор със застрахователя. Това може да бъде кредиторът, но може да бъде и длъжникът. И в двата случая длъжникът има качеството на застрахован, което означава, че при сключваната от длъжника застраховка длъжникът е едновременно и застраховач и застрахован.

Налице е съгласие, че застраховката в полза на кредитор не е конкретен вид застраховка, а по-скоро представлява правна конструкция която може да се включи във всеки от видовете имуществени или лични застраховки, при положение че с тях се цели обезпечаване на вземане на кредитор. Тук водещ елемент е целта. На основание целта на сключване застраховката се определя като кредитна. Застраховането срещу неизпълнение на дълг се свързва с важни въпроси на позитивния и нормативния анализ. Въпросите са в плоскостта на това, какъв е фактическият ефект на това застраховане върху ликвидността на вторичния пазар и върху консервативността на кредитирането на първичния пазар и как измененията в характеристиките на заемите, технологията на оценка на исканията за кредит, експозициите на ликвиден риск за кредиторите влияят на оптималните стойности на кредитното застраховане за всеки конкретен случай. От нормативна гледна точка, въпросите са свързани с възникването на външни ефекти, които стават основание за намеса на държавата и каква полза носят всевъзможните държавни регулации, които идват като отговор. В крайна сметка

застраховането се превръща в инструмент за насърчаване на продажбите на заеми на вторичния пазар и поставя в по-добра конкурентна позиция застрахованите заеми по отношение на незастрахованите заеми.

Във втория раздел са разгледани спецификите на договора, с който се уреждат отношенията между страните в рамките на кредитното застраховане. Този договор притежава общите характерни черти на застрахователния договор и включва свои специфики с оглед на предмета на договор. В същия раздел е изтъкнато, че модерното разбиране за застрахователния договор е отразено в легалната дефиниция за застрахователен договор, дадена в българския Кодекс за застраховането. Според нея, с договора за застраховка застрахователят се задължава да поеме определен риск срещу плащане на премия и при настъпване на застрахователно събитие да заплати застрахователно обезщетение или сума. Допълнителна прецизация е направена със следващата разпоредба, според която за застрахователните договори се прилагат общите правила на Търговския закон и на Закона за задълженията и договорите, доколкото самият Кодекс за застраховането не предвижда друго. Така единствената в българското право легална дефиниция за застрахователен договор го определя посредством неговото съдържание.

Като характерни особености на застрахователния договор, в доктрината се изтъква, че той е двустранен и възмезден, алеаторен, консенсуален, формален, договор с продължително изпълнение, а други негови специфични характерни черти са двуфазност и адхезионност. Задълженията на двете страни се различават с оглед на момента на фактическото настъпване на застрахователното събитие, на основата на което се различават две фази на развитие. Първата фаза обхваща времето от момента на сключване на договора възниква до момента на настъпване на застрахователното събитие, а втората – от момента на настъпване на вредоносното събитие. Лицата, които желаят да се застраховат се присъединяват към договорните условия, едностранно изготвени от застрахователя, което определя адхезионния характер на договора. Този характер на договора се запазва и при присъединяването към групова полица за кредитно застраховане.

Третият раздел е посветен на основните алтернативи на кредитното застраховане. Посочено е, че кредитно застраховане в частна застрахователна компания не е единственият ефективен инструмент за минимизиране на риска от неизпълнение. Държавата покрива рисковете като част от секторна политика, което произвежда същите фактически резултати, които би произвела частна кредитна застраховка, в чиято основа стои имуществено застраховане, а не животозастраховане.

Поради широката популярност на тези алтернативи, те са до голяма степен унифицирани и възприети като предмет на правна уредба и дори счетоводна стандартизация. Като такива мерки се приемат акредитивна форма на плащане и факторингът, а западните източници добавят и провизиране на вземания, както и продуктите в рамките на алтернативното прехвърляне на риск.

Предпочитанията към алтернативите на кредитно застраховане варират според големината на фирмите, които ги използват и степента на доверие между контрагентите. Така факторингът и акредитивите са подходящи за малки и средни предприятия с ограничен достъп до финансиране, докато повечето от алтернативните продукти за прехвърляне на риск са удобни за големия бизнес при международна търговия. Провизирането на вземания е добро решение за малки фирми, както и за вземания с изключително малък размер. Въпреки че е датирана към далечната 1191 г. и се приема за най-сигурна от гледна точка на кредитния риск, акредитивната форма на плащане не винаги поставя малките фирми в добра позиция. Високите транзакционни разходи и процедурите по администриране я правят по-изгодна за средни и големи фирми, които по правило търгуват с по-големи обеми стоки. Факторингът се посочва като друга алтернатива на кредитното застраховане, при който даден субект продава свое вземане на друг субект срещу своевременно плащане с договорен отбив. Той помага на предприятията, като им осигурява предварително финансиране. Специфичната за него юридическа обвързаност между функциите на факторингът и търговския кредит се проявява в акцесорната зависимост между двата договора, като главен договор се явява договорът за доставка на стоки, а акцесорен е договорът за факторинг. От юридическа гледна

точка, факторингът се разглежда и като система от две свързани правоотношения, доколкото договорът за доставка на стоки и договорът за факторинг са юридически факти, които пораждат правоотношения. Факторингът без регрес произвежда фактическите резултати на кредитно застраховане, т.е. трета страна фактически покрива риска от неизпълнение на платеца по вземането, поради което може да се приеме за най-ефективната алтернатива на кредитната застраховка. Със значими изключения и условности, алтернативните продукти за прехвърляне на риска (ART) се използват предимно за големи мултинационални компании. Тези продукти са подходящи за средни и големи фирми, както и групи от няколко фирми, чиито рискове не са добре покрити традиционна застраховка или самите фирми очакват по-голяма защита в сравнение с традиционното застраховане. Фактическите резултати на кредитното застраховане могат да се постигнат и чрез ангажиментите в застрахователни пулове и т.нар. каптивно застраховане. Застрахователните пулове се образуват от няколко застрахователни и/или презастрахователни фирми, които покриват даден специфичен риск, което увеличава възможностите за покриване на рискове, но има и своите ограничения. Това е един от частните случаи на колективно застраховане. При каптивното застраховане се създава филиал на фирма, която не е задължително да бъде застрахователна, който се занимава с покриване на риск на фирмата-майка. Българското законодателство регламентира използването на схема за алтернативно прехвърляне на застрахователен риск, която не е застрахователна компания, не извършва застрахователна дейност и не подписва с клиенти застрахователни или презастрахователни договори, не реализира също приходи от застрахователни премии. Самозастраховането, което се реализира счетоводно чрез провизиране на вземания, въпреки че е алтернативен начин за прехвърляне на кредитен риск, е подходящо за малки фирми и най-вече за обезпечаване на малки по размер вземания. То на практика смекчава възможността от бъдеща загуба чрез заделяне на собствени пари на фирмата.

Във **втората подточка** са разгледани видовете кредитно застраховане. В доктрината е налице съгласие, че кредитната

застраховка не е конкретен вид застраховка, а е по-скоро правна конструкция която може да се включи във всеки от видовете имуществени или лични застраховки, при положение че с тях се цели обезпечаване на вземане на кредитор. В този смисъл застрахователноправната литература обособява два класа застраховки, свързани с обезпечаването на заем, а именно застраховка в полза на кредитор и застраховка срещу финансови загуби. Първата има изрична регламентация с разпоредбите на сега действащия Кодекс за застраховането, докато за втората към настоящия момент няма изрична специална регламентация, когато се прилага за обезпечаване на вземания по лизингови договори. Като правна конструкция за постигане на фактически резултат, застраховката в полза на кредитор за обезпечаване на вземанията по договор за заем може да се включи във всеки от тематичните видове лично или имуществено застраховане. Масовата практика е банковите заеми да се обезпечават със застраховка, която е част от животозастрахователната схема на частна застрахователна компания, като застраховка живот и застраховка злополука. За обезпечение също служи кредитна застраховка срещу безработица, която не е част от животозастраховането. В дейността на българските застрахователни компании този вид договори не е масов спада към групата на застраховките срещу финансови загуби, а именно – рискове, свързани със заетостта и загуба на наем или доход.

Кредитната застраховка живот е подобна на срочна застраховка живот. Според българското законодателство, договори за застраховка живот се сключват срещу събития, свързани с живота, здравето и телесната цялост на физическо лице. За да се използва такъв договор за обезпечаване връщането на заем, правният режим на животозастраховането включва разпоредба, която допуска застрахованото лице да е различно от застрахователя, като по този начин се дава възможност застраховано лице да бъде длъжникът по договор за кредит, а застрахователят да бъде кредитора по същия договор за кредит, като отговорността на застрахователя по отделния застрахователен договор е в полза на кредитора. Сключването на такъв договор може да бъде действително само ако е извършено с изричното писмено съгласие на застрахованото лице. Когато

настъпи застрахователното събитие, сумата по застрахователната полица се използва за изплащане на целия или част от дълга на кредитополучателя, който е и застраховано лице. Сумата се изплаща в полза на кредитора, в чиято полза е сключен застрахователния договор. Ако застрахователната сума е по-голяма от дълга или частта от него, която следва да се изплати на кредитора, остатъкът се включва в наследствената маса на починалото застраховано физическо лице-кредитополучател.

Като част от имущественото застраховане, за обезпечаване изпълнението на кредитен договор се прилага застраховка на кредитно имущество, която покрива рисковете, свързани със стоки, закупени чрез банков или търговски кредит или рисковете, свързани със стоки, които са използвани като обезпечение по договор за кредит и се отнася до имуществен интерес на кредитор по повод закупените стоки или заложеното като обезпечение имущество. Договорът за застраховка се сключва между лизингодателя и застрахователна компания.

Макар и спорна практика, лизингови договори биват обезпечавани и със застраховка срещу финансови загуби.

Експортните кредити са свързани с акцесорни договори за застраховка, която е съвсем различен вид от гореизброените и която в предмет на специална международна регламентация.

Третата точка прави исторически преглед на застраховането за обезпечаване на заем като предмет на правна регулация. Първият закон за застраховането след демократичните промени в Р. България, в сила от 1996 г., предвиди възможност за сключване на договор за застраховане на кредит, която покрива риск обща неплатежоспособност; риск, свързан с експортни кредити; риск, свързан с продажби с разсрочено плащане; рисковете по ипотеки; рисковете, свързани със селскостопански кредити. Най-големият принос на този закон е въвеждането на държавен застрахователен надзор.

След отмяната на този закон, Кодексът за застраховането в сила от 01 януари 2006 г. въвежда изцяло нова редакция на използваните понятия. Този кодекс предвижда правна възможност за договор за застраховка, сключен в полза на кредитор. Застрахователен договор между кредитор и застрахователна компания по повод на имуществено или

неимуществено благо на длъжник се сключва в полза на кредитора за обезпечение на вземане на кредитора, което е христоматийно определение за кредитна застраховка. Този кодекс също дублира разпоредбите на Закона за застраховането покритите от кредитна застраховка рискове, а именно обща неплатежеспособност; риск, свързан с експортни кредити; риск, свързан с продажби с разсрочено плащане; рискове по ипотечи; рискове, свързани със селскостопански кредити.

Понастоящем действащият Кодекс за застраховането е в сила от 01 януари 2016 г. и съдържа специална глава, която регламентира застраховката за обезпечаване на заем или банков кредит, към която са включени и разпоредбите за застраховане на лизингово имущество. Тези разпоредби регламентират правната конструкция на застраховането за обезпечаване на кредит в двете му форми – застраховка, сключена от кредитор за обезпечение и застраховка в полза на кредитор, сключена от длъжник. Ключова особеност, която служи за основание за разграничение е това, кой е застрахователят. Застрахователят е едно от всички лицензирани застрахователни дружества, които предлагат застраховка за обезпечаване на кредит. При настъпване на застрахователното събитие застрахователната компания отговаря пред кредитора за непогасената част от задължението, като тази отговорност е до размера на застрахователната сума. В отговорността на застрахователната компания се включват главница, лихвите и разностите по кредита към датата на настъпване на застрахователното събитие.

Този нормативен акт предвижда също, че застрахователен договор за застраховка на лизингово имущество се сключва между лизингодателя и застрахователно дружество. Застрахователната премия може да бъде дължима и платима от лизингополучател, вкл. и когато е включена в лизинговата цена. Предвидено е също, че лизингополучателят има права на застрахован. В общата хипотеза на настъпването на частични вреди обезщетението се изплаща на лизингополучателя. При хипотезата на кражба или тотална щета на лизинговото имущество обезщетението се изплаща на лизингодателя, като застрахователят е длъжен да уведоми изрично и писмено в еднодневен срок от деня на плащането лизингополучателя, като

посочи размера на извършеното плащане. В тези случаи лизингодателят може да задържи заплатеното обезщетение само до размера на неизплатените задължения по договора за лизинг.

2. Втора глава. Застраховане за обезпечаване на заем по чуждите законодателства

Във **втора глава** от дисертационния труд е направен преглед на законодателните режими на кредитното застраховане в други държави. Съдържанието на тази глава е структурирано в три относително самостоятелни точки, които разглеждат международните и европейски норми в областта на застраховането за обезпечаване на заем; законодателните тенденции, обичайно право и арбитраж при застраховането за обезпечаване на заем; както и спецификите на правните режими на застраховането за обезпечаване на заем в европейски държави/ стари членки на ЕС, нови членки на ЕС/кандидатки за членки на ЕС/неевропейски държави.

В **първа точка** са разгледани преди всичко европейските норми в областта на застраховането за обезпечаване на заем. Анализът на актовете на вторичното право на Общността започва с изтъкването, че необходимостта от регулация на финансово-кредитната система е осъзната на общностно ниво. Ето защо, общностни разпоредби, свързани с кредитното дело и кредитното застраховане могат да бъдат открити в двете групи актове на вторичното право на Европейския съюз – регламенти и директиви. Първите имат директно приложение, докато вторите – задават законодателни резултати, чрез които се извършва хармонизиране на националните законодателства в рамките на даден правен институт.

Налице са допускания за прекомерни спекулативни дейности във финансовата система, значителни регулаторни празноти, неефективен надзор, непрозрачни пазари и прекалено комплексни продукти. Спекулативните дейности не биха били проблем за финансовата система и икономиката, когато са налице адекватни регулации, надзорът е ефективен, правилата и поведението на пазарните участници са прозрачни и най-вече не са използват прекалено сложни финансови услуги за управление на риска. Финансовите институции и конгломерати предлагат широка гама от финансови по същността си услуги за гражданите и бизнеса. Наред с кредитирането се предлагат допълнителни услуги, които най-често са за управление на риска,

в т.ч. и кредитно застраховане, но в действителност условията по договорите, които клиентите сключват, превръщат тези допълнителни услуги в инструмент за насърчаване на продажбите и реализиране на допълнителни печалби в рамките на конгломерата.

Европейската директива със съкратено заглавие Платежоспособност II съдържа основополагащи постановления относно лицензирането и надзора на дружества, които желаят да осъществяват застрахователна дейност. Тези постановления се отнасят на общо основание и за кредитното застраховане. Разпоредбите на директивата не се прилагат за операциите за експортно кредитно застраховане, които се извършват за сметка на държавата или се гарантират от нея, или при които застрахователят е държавата.

Директивата за застрахователното посредничество съдържа разпоредби, които се отнасят и за предлагането на продукти на кредитното застраховане. Специално внимание в директивата за кредитното посредничество представляват изискванията за предоставяне на информация на клиента.

Регламентацията на кредита прави референции към регламентите на кредитното застраховане, доколкото второто не трябва да изостава от първото, нито пък да се превръща в средство за заобикаляне на закона или да дава правна възможност за некоректни търговски практики. Пример за такъв подход е даден в Директивата за потребителския кредит. Тази директива се отнася еднакво добре както за институционализираните механизми за защита на потребителя, така и за кредитното застраховане. Целта ѝ е да се правната рамка на потребителското кредитиране и свързаните с него финансови услуги и по този начин да се улесни функционирането на вътрешен пазар. Специално внимание обръща на застраховането като допълнителна услуга, свързана с договора за кредит, т.е. сключването на договор за застраховка е задължително условие за получаване на кредита или най-малко – получаването му при предлаганите условия. Това задължение следва да се посочи по ясен, кратък и разбираем начин, заедно с годишния процент, до който стигат разходите за застрахователни премии. Цялата тази информация следва да се включи и в

преддоговорната информация, която следва да бъде предоставена достатъчно време преди потенциалния кредитополучател да бъде обвързан с договор или предложение за кредит.

В Директивата за платежните услуги във вътрешния пазар се съдържат важни постановки за кредитното застраховане, което в платежния оборот има акцесорен характер. Застраховането има значение в две насоки. Първата насока на застраховането се отнася за доставчици на услуги, които не държат средства на клиентите. Те следва да сключват застраховка професионална отговорност, която няма характер на кредитна застраховка. Втората насока на застраховане има кредитен характер и е насочено към платежни институции, които предоставят платежни услуги, за които се държат средства на клиентите. Средствата на клиентите, които са предоставени временно на платежната институция следва да бъдат покрити от застрахователна полица или друга сравнима гаранция от застрахователно дружество или кредитна институция.

Втора точка има четири подточки, които разглеждат застрахователните традиции при регламентация на застрахователното договорно право; място на суброгацията и презастраховането в застрахователното договорно право; както и арбитражно решаване на спорове в застрахователното договорно право.

На основата на изложения материал могат да се обобщят изводи в няколко основни насоки. Нормативното уреждане на застрахователното дело се свежда преди всичко до съдържанието и типологията на застрахователните договори. Законодателството по държави възприема принципи от римското право и такива от обичайното право, което не означава, че е налице доктринална схизма между принципите на тези две правни системи, защото част от римското право се е формирала на основата на популярния правен обичай в средиземноморието. В крайна сметка застрахователният договор е възмезден договор, при който страните са както длъжници, така и кредитори един спрямо друг, поради което в правните системи, основани на традицията на римското право трябва да се разглежда като взаимно задължаващ договор, докато в системите, основани на

обичайното право, застрахователният договор се приема за едностранно задължаващ договор, тъй като само притежателят на полицата има право да предприеме правни действия за изпълнението на договора. Налице са доктринални дискусии относно наличието на застрахователен интерес, когато застрахователният риск е свързан с живота и здравето на застрахования кредитополучател. Посочени са и мненията, според които понятието „застрахователен интерес“ е несъвместимо с такива ценности като здраве и живот на застрахованото лице. Този въпрос не е спорен в правните системите, основани на обичайното право, в които законодателят използва понятието застрахователен интерес във връзка с всички видове застрахователни договори.

Суброгацията е важна част от окончателното уреждане на отношенията, които възникват между застрахования и застрахователя на основание застрахователния договор по повод на настъпилото застрахователно събитие и действително претърпените вреди от последния. Важно да е се отбележи, че и в двата вида правни системи – основани на обичайното право и такива, основани на принципите на римското право, застрахователят, а също и презастрахователят, придобива правото на застрахованото увредено лице да предяви иск срещу всякакви отговорни за настъпването на вредата трети страни.

Застраховането има регулаторен ефект върху застрахованите дейности. Презастраховането също има такъв ефект върху презастрахованите. Идентифицирането на застраховането като частен регулатор произтича от идеята, че застраховането работи като механизъм за установяване на стандарти и добри практики, които запазвайки се във времето формират правен обичай.

Друг съществен проблем и в двата вида правни системи са ролята и правата на посредниците в застрахователните договорни отношения. В доктрината е налице съгласие, че трите основни задължения на посредниците, а именно сигурност, съдействие и лоялност и отчетност, възникват по различно време, но са комплементарни по своята същност и ефект. В англосаксонските правни системи, отношенията между застрахователни посредници и застрахователи са регламентирани на базата на правния обичай за агентство, а

когато в целия процес участват и презастрахователи, тогава застрахователите влизат в ролята на цеденти и реализират правоотношения, които са предмет на регулация от страна за облигационното право, чийто регламенти също инкорпорират правния обичай. Пълномощието на посредника да действа от името на цедента може да бъде изрично изразено чрез договор за представителство или да се подразбира съгласно обичайното право, без да се подписва формално споразумение. Обичай се оформя, когато дадена практика добие популярност и се възприема от субектите на даден пазар повсеместно. Законната регламентация на посредничеството и неговата роля в застрахователните и презастрахователните отношения е значително по-детайлна в английското и американското право в сравнение с правото в европейските държави поради кодифицирането на обичайното право. В правото на Южноафриканската република, което възприема постановките на обичайното право, дружествата за застраховане при търговско кредитиране възприемат неплатежоспособността като основно застрахователно събитие и дават в политиките си изчерпателна дефиниция, която се покрива с популярните определения в правната доктрина.

В последната подточка е разгледано арбитражното решаване на спорове в кредитното застраховане. Кредитните застрахователи предпочитат позоваване на Еднообразните правила за договорните гаранции, което не е така при банките. За банковите институции е по-изгодно да не влизат като страна в съдебни или арбитражни спорове между кредитор и длъжник по повод на основния договор, докато задачата на застрахователите е само не само обезщетяване за вреди, но и предотвратяване и, доколкото е възможно, ограничаване на настъпването им. Според тези правила, в арбитражни производства могат да встъпят всички страни, чиито права и/или задължения за засегнати в разглежданото дело, в т.ч. наредителят и междинният гарант. Важно е също да се отбележи, че ако гарантът и бенефициерът не са сключили арбитражно споразумение, или договорът им няма клауза за арбитражно решаване, споровете между тях следва да бъдат разглеждани от компетентния съд на държавата по местоизвършване на дейността на гаранта.

Трета точка разглежда спецификите на правните режими на застраховането за обезпечаване на заем в други държави, за да се създаде база за сравнение с българското законодателство.

Германският Закон за застрахователния договор съдържа разпоредби, които дават възможност за сключване на договори за кредитно застраховане може да бъдат открити в самото начало на закона. Със сключването на застрахователен договор, застрахователят се задължава да покрие определен риск на *застрахования* или на *трето лице* чрез изплащане на обезщетение при настъпване на уговореното застрахователно събитие. Важно значение за регламентацията на кредитното застраховане има параграф, който регламентира т.нар. кръстосани продажби – случаите, в които застрахователна услуга се предлага заедно с допълнителна финансова услуга, която няма застрахователен характер, като пакет или като част от пакет. Предвидена е и хипотеза, при която застрахователното покритие на пакет се различава от покритието, което би се натрупало, ако отделните услуги в него се закупят отделно. Посоченият параграф въвежда изискването за информиране на потребителя, който ще бъде държател на застрахователната полица дали отделните услуги в пакета могат да бъдат закупени отделно от един друг, както и какви биха били разходите и таксите за всяка една от тях. Когато е налице по-голямо застрахователно покритие за целия пакет в сравнение с кумулативното покритие на отделните негови елементи, държателят на полицата следва да получи и описание на начина, по който тяхното взаимодействие променя застрахователното покритие. Застраховката на остатъчен дълг може да се предлага като допълнителен продукт или като част от пакет или като клауза от споразумение. В такъв случай, държателят на полицата следва да бъде допълнително информиран в писмена форма за правото си на *отказ*.

Като пример е възприет и акт на американското право. В Съединените щати има две нива на нормотворчество – федерално ниво и щатско ниво, а законодателството възплъщава принципите на англосаксонската правна система, където правния обичай и прецедент имат значително по-голямо значение при решаване на правни спорове отколкото в европейските държави. Понастоящем действат успешно редица кодекси, което

контрастира с модерните тенденции в нормотворческата дейност. Приет е и понастоящем се прилага Застрахователен кодекс на щата Калифорния, при който вместо обща и абстрактна регламентация е дадена изключително детайлна регламентация на застрахователната дейност и сключваните застрахователни договори, както и решаването на правни спорове по повод на сключени застрахователни договори. Типично за англосаксонската система, кодексът регламентира статута на т.нар. „застрахователен комисар“ на щата. Специален интерес представляват разпоредбите, регламентиращи „Кредитна застраховка живот и инвалидност“, като този вид застраховане е сравнително нов за и Съединените щати.

Цитираният кодекс допуска само изрично регламентирани форми за сключване на кредитна застраховка живот и кредитна застраховка инвалидност. Определянето на размера на кредитната застраховка живот и кредитната застраховка за инвалидност се извършва съгласно принципите на обичайното право, като се определя горен праг на размера, който не следва да се надвишава, но няма пречка размерът да бъде по-нисък от въпросния праг. Първоначалният размер на кредитната застраховка живот следва да не надвишава неплатената сума по погасителния план за кредита плюс полагащата се лихва.

Съществена особеност за американското застрахователно договорно право са мерките, които се вземат за осигуряване на изправност и прозрачност на документооборота, както и условията по сключваните кредитни застраховки. Така всички полици, сертификати за застраховка, известия за предложена застраховка, молби за застраховка, потвърждения и носители на информация, предоставени или издадени да бъдат предоставени на територията на щата, както и тарифите на премийните ставки, отнасящи се до тях, следва да бъдат депозирани при комисаря.

Кредитното застраховане в Унгария се регламентира със специален Закон за застрахователната дейност. Този закон не се прилага схеми за застраховане на експортни кредити по нареждане или под гаранция от държавата. По-конкретно, видовете застраховане, които се извършват в рамките на обичайната дейност на един лицензиран за работа на територията на Унгария застраховател включват кредитно

застраховане, със следните рискове: а) несъстоятелност (обща); б) експортен кредит; в) вноски по кредит; г) ипотека; д) земеделски кредит. Включена е и застраховката срещу финансови загуби. След сключване на договор за животозастраховане дружество уведомява (по ясно проверим и разпознаваем начин) притежателя на полицата, че договорът е влязъл в сила.

При определени условия, след уведомяването физически лица, сключили животозастрахователен договор имат право да отменят договора без мотивация. Правото на застрахования за отказ от договора не се прилага за животозастрахователни полици, свързани с договор за кредит за целите на обезпечаване връщането на кредита, при която е договорен размера на покритието, фиксирано в животозастрахователната полица. Актуални и тук са регламентирани с германското законодателство кръстосани продажби. Когато застрахователен продукт се предлага заедно с допълнителен продукт или услуга, която не е застраховка, като част от пакет или клауза от един и същи договор, застрахователното дружество информира клиента дали е възможно отделните компоненти да бъдат закупени поотделно. Ако е налице такава възможност, застрахователят предоставя адекватно описание на различните компоненти на споразумението или пакета, както и отделни доказателства за разходите и таксите за всеки компонент.

Словенският Закон за застраховането отразява добра практика на нормотворческата дейност. В самото начало на закона са изброени европейските директиви, които са транспонирани чрез него. Добра нормотворческа практика е също изброяването на видовете застраховане от гл. т. застрахователните рискове, които се покриват, в текстовете на закона, а не в приложение. Кредитното застраховане покрива риск от неплащане, или пък забавено плащане поради неплатежоспособност или други събития; рискове, свързани с експортни кредити и други рискове, свързани с износа, търговията и инвестициите в страната и чужбина; рискове, свързани с кредити на разсрочено погасяване; рискове, свързани с ипотeki и ломбардни кредити; рискове, свързани със земеделски кредити; други кредитни рискове. Регламентирана е и т.нар. гаранционна застраховка, чието застрахователно

покритие пряко или косвено гарантира изпълнението на задълженията на длъжниците. Друга застраховка, която отчасти свързана с лизинговите операции, е тази за различни финансови загуби. Приети са разпоредби за формиране на изравнителни резерви за целите на кредитното застраховане като изрична разпоредба задължава застрахователното дружество да формира изравнителни резерви само за класа на кредитната застраховка.

Черногорският Застрахователен закон следва добрата практика на словенския закон, регламентиращ видовете застраховане според покрития риск в основните текстове на закона, а не в специално прието приложение към закона. Кредитната застраховка, гаранционната застраховка и застраховката срещу финансови загуби са регламентирани в същата последователност, в която са в която са регламентирани и в словенския застрахователен закон. Нещо повече, номерата на точките, в които са дадени трите вида застраховане съвпадат с тези на словенския закон. Всичко това показва, че добрите практики и работещите подходи на словенското законодателство се възприемат и в законодателната дейност на бившите югославски страни, които си поставят за цел успешна бъдеща интеграция в Европейския съюз. Специалните разпоредби за т.нар. технически резерви се отнасят за дружества, които извършват кредитно застраховане. Така застрахователното дружество е длъжно да създаде технически резерви в размер, достатъчен за покриване на задължения, които могат да възникнат въз основа на извършване на застрахователни операции.

3. Трета глава. Застраховане за обезпечаване на заем по българското законодателство

Трета глава от настоящия дисертационен труд прави анализ на правния режим на кредитното застраховане по българското законодателство. Съдържанието на тази глава е поднесено в три точки, които разглеждат правния режим и анализират съдебната практика на застраховането за обезпечаване на заем, като в самостоятелна точка е направен сравнителен анализ на регламентацията на застраховането за обезпечаване на заеми в Р. България с релевантния международен опит.

В първа точка е разгледан в детайли правния режим на застраховането за обезпечаване на заеми в Република България. Видно от направения анализ е, че законовата регламентация на застраховането за обезпечаване на вземането по кредит е изминала дълъг път на развитие. Развитие търпят както специалният нормативен акт на застрахователното договорно право, който включва регламентацията на застраховката, сключена от кредитор и застраховката, сключвана в полза на трето лице, така и нормативните актове, които съдържат разпоредби, които имат отношение към застрахователната дейност и кредитното застраховане в частност.

Първият след демократичните промени в Република България закон за застрахователната дейност предвижда възможност за сключване на договор за застраховане на кредит. Заменилият го по-късно Кодекс за застраховането дава възможност за договаряне на застраховка в полза на кредитор, като при такъв договор застрахователят отговаря пред кредитора до размера на непогасената част от задължението, за обезпечение на което е сключен, заедно с лихвите и разноските към датата на настъпване на застрахователното събитие. Този кодекс дава възможност за застраховка живот или злополука в полза на трето лице, което не е кредитор. Подновената регламентация е на високо редакционно ниво в сравнение с първия закон за застраховането.

Тенденцията на усъвършенстване на регламентацията на кредитното застраховане продължава и в действащият понастоящем Кодекс за застраховането, съдържащ специална

глава, която предвижда сключване на застрахователен договор за обезпечаване на заем или банков кредит, към която са включени и разпоредбите за застраховане на лизингово имущество. Така е регламентирана правната конструкция на застраховането за обезпечаване на кредит в двете му форми, а именно застраховка, сключена от кредитор за обезпечение и застраховка в полза на кредитор, сключена от длъжник, като ключова особеност, на базата на която се прави разграничение е това, кой е застраховащият. И в двете хипотези, застрахователят е лицензирано застрахователно дружество, което поема риска от неизпълнение на договора за кредит, като отговаря пред кредитора за непогасената част от задължението, което включва главница, лихвите и разноските по кредита към датата на настъпване на застрахователното събитие.

Кодексът за застраховането предвижда правна възможност да се сключва застрахователен договор за застраховка на лизингово имущество, като застрахователният договор се сключва между лизингодател и застраховател, като лизингополучателят има права на застрахован. В общата хипотеза на настъпването на частични вреди обезщетението се изплаща на лизингополучателя, а при кражба или тотална щета на лизинговото имущество обезщетението се изплаща на лизингодателя, като застрахователят е длъжен да уведоми лизингополучателя, като посочи размера на извършеното плащане.

Кодексът за застраховането въвежда успешно в българското законодателство резултатите, които са заложи в Директива (ЕС) 2016/97 относно случаите на предлагане на застрахователен продукт заедно с друг допълнителен продукт или услуга, различни от застраховане, в пакет или с един и същ договор, които пряко кореспондират със застраховането за обезпечаване на изпълнението на кредитен договор. Според промените, застрахователният посредник следва да извършва уведомяване на ползвателя на застрахователната услуга за евентуална възможност за закупуване на различните компоненти на пакета поотделно, като при наличие на такава възможност той следва да предостави адекватно описание на различните компоненти пакета и адекватна информация за цената и разноските за всеки отделен компонент. Кодексът за застраховането въвежда

успешно в българския правен мир законодателните промени, предвидени с Директива (ЕС) 2019/2177, Директива 2014/65/ЕС и Директива (ЕС) 2015/849, като извършените промени имат за цел укрепване на обмена на информация и административното сътрудничество между българските надзорни органи върху застрахователната и презастрахователната дейност и европейския орган за застраховане и професионално пенсионно осигуряване, както и мерките при основателни опасения от неблагоприятни последици, застрашаващи потребителите на застрахователни и презастрахователни услуги.

Разпоредби, които имат отношение към кредитното застраховане и неговото използване като инструмент за управление на риска се съдържат и в други нормативни актове. Законът за потребителския кредит регламентира приложението на кредитното застраховане в потребителското кредитиране и инкорпорира свързаните с кредитното застраховане при потребителското кредитиране разпоредби на Директива 2008/48/ЕО. Подчертава се мястото на кредитното застраховане в процеса на потребителското кредитиране, като се потребителят трябва да получи ясна информация за изискуемите застраховки, ако има такива. Регламентира се и т.нар. "общ разход по кредита за потребителя", който включва застрахователните премии, когато сключването на договор за услуга е задължително условие за получаване на кредита. Отпуснат потребителски кредит може да се погасява предсрочно, което лишава кредитора от правото на обезщетение за предсрочно погасяване.

Законът за платежните услуги и платежните системи са въведени принципите на Директива 2015/2366. Въведена е и разпоредба, която по косвен път се отнася до застраховането и гарантирането на средствата на клиентите. Кредитното и застрахователното дело са удобна среда за изпиране на мръсни пари и финансиране на международния тероризъм, като се различават схеми за изпиране на пари от престъпна дейност както в рамките на имущественото застраховане, така и в рамките на животозастраховането, а също и с кредитно застраховане. По пътя на законодателните промени в Кодекса за застраховането и специалните – Закон за мерките срещу изпирането на пари и Закон за мерките срещу финансирането на

тероризма, в българското законодателство са въведени изискванията и на релевантните директиви за предотвратяване използването на финансовата система за изпиране на пари и финансиране на тероризма.

Предвиденото в директивата контролно производство като мярка по отношение на ползвателите на финансови услуги, а именно комплексна проверка на клиент не е изрично регламентирано с българския Кодекс за застраховането. Въпреки това, в специалния Закон за мерките срещу изпирането на пари са предвидени също специфики на приложението на комплексната проверка на клиент при сключването на различни видове застрахователни договори. В най-общия случай мерките за комплексна проверка на клиенти на застрахователни дружества се прилагат преди сключване на застрахователен договор. Кредитните институции прилагат комплексна проверка към момента на извършване на изплащане по застрахователен договор, когато бенефициерите са изрично посочени. Въведени са изискванията на Директивата за противодействие на корупцията, търговията с влияние, нерегламентираните фактически парични трансфери посредством използването на застрахователни продукти. Застрахователите следва да приложат мерки за разширена комплексна проверка на клиенти, които са видни политически личности в страната, в друга държава членка, трета страна или в международна организация, както и по отношение на клиент, евентуално свързан с такива политически личности.

Във **втора точка** е направен анализ на практиката на българските съдилища по решаване на споровете по чл.382 и чл.383 от Кодекса за застраховането. Когато има противоречива и неправилна практика на правоприлагане, Върховният касационен съд приема тълкувателни решения, с които уеднаквява съдебната практика. Тълкувателните решения по прилагането на разпоредбите, регламентиращи кредитното застраховане все още са малко, което показва, че районните и окръжните съдилища в голямата си част решават законосъобразно и точно възникналите спорове по цитираните разпоредби.

Наложила се е практиката на решаване на искове по чл.382, ал.1, според която първоинстанционният районен съд уважава исковата претенция на застраховано физическо лице (ищец) и осъжда застрахователно дружество да заплати сума в полза на кредитна институция (която фактически се явява съищец), представляваща застрахователно обезщетение за застраховка “Живот“ по застрахователен сертификат, чрез който се обезпечава изпълнението на задълженията по договор за предоставяне на потребителски кредит без обезпечение, сключен между търговска банка и физическо лице. Има и въззивни решения в този смисъл.

Според най-често сключваните договори за застраховане за обезпечаване на потребителски кредит, при смърт на кредитополучателя, в следствие на заболяване, застрахователят следва да плати на кредитора цялата остатъчна стойност по кредита към датата на смъртта, но не повече от уговорената застрахователна сума. Задължение на застрахования е да посочи коректно заболяванията, от които страда при сключването на застрахователния договор, тъй като те могат да имат връзка с настъпване на застрахователното събитие, като неизпълнението на това задължение от страна на застрахования кредитополучател може да доведе до оспорване дължимостта на обезщетението от страна на застрахователното дружество. Има примери за отхвърляне на претенциите на наследниците на застраховани кредитополучатели поради причинно-следствената връзка между съществуващи заболявания на длъжника към момента на сключване на застраховката и смъртта настъпила на по-късен етап.

Районните съдилища следят служебно за спазването на изискването за специална защита и наличието на неравноправни клаузи в договорите за потребителски кредити. Има случаи на констатирани опити за заобикаляне на защитата по законодателството за потребителското кредитиране и маскиране на кредитни правоотношения като застрахователни такива и по-конкретно застраховане за обезпечаване на кредит. В казуси на договор за кредит, който включва клаузи, обвързващи кредитополучателя със сключване на допълнителни споразумения за застраховане. Тези клаузи обвързват длъжника

не само със сключване на застраховка, но и със задължение за плащане на лихва върху застраховката. На практика договорът за потребителски кредит включва условие да се сключи и заплати от длъжника застраховка, по която бенефициер не е самият той, а кредитиращата институция. Това означава, че застраховката може да се квалифицира като застраховка в полза на кредитор, сключена от длъжник по смисъла на чл. 383 Кодекса за застраховането, а не застраховка по чл.382, която се сключва от кредитор за обезпечение. Възприетият като пример казус е интересен с това, че е намерен начин за заобикаляне на разпоредбата Закона за потребителския кредит, с която е въведено ограничение в размера на годишния процент на разходите, което става именно по линия на застраховката, която формално се сключва за обезпечаване на вземането на кредитора по договора за потребителско кредитиране. Предоставената допълнителна услуга от кредитора по финансиране на заплащането на платената от кредитора за сметка на длъжника застрахователна премия фактически представлява отделен договор за потребителски кредит, при който дори длъжното възнаграждение за застрахователната премия е уговорено да се разсрочи и да се включи в размера на погасителните вноски. В подкрепа на гореизложеното е, че вземанията за застраховката „Живот“ фигурират в счетоводството като главници и върху тях се начисляват възнаградителни лихви и обезщетения за забава, въпреки че същите имат различни основания от главницата, за която, според съда, следва да се счита само отпуснатата сума по кредита. Наред с всичко това, съдът е намерил, че застрахователните премии са неоправдано високи, съобразно отпуснатата сума и периода на действие на договора.

Аналогично на примера със застраховане на основание чл.382 от Кодекса за застраховането, има казуси на използване и на застраховането по чл.383 за заобикаляне на разпоредбите на Закона за потребителския кредит относно годишния процент на разходите. Сключването на договор за застраховане с цел обезпечаване връщането на кредита е част от условията на договора за кредит, като застрахователната премия е разделена на равен брой вноски, съответстващи на вноските по кредита и да бъде част от всяка месечна погасителна вноска. Посочването,

че месечните погасителни вноски включват изплащане на главницата по кредита, ведно с надбавка, съставляваща печалбата на кредитора, означава, че плащането на месечната погасителна вноски, включваща и припадащата се част от застрахователната премия, се осчетоводява като главница и лихви, доколкото чрез лихвите се реализира печалбата на кредитора, което означава, че частта от застрахователната премия ще бъде осчетоводена като част от главницата. Наред с това, застрахователната премия е изключително висока, т.е. почти една трета от реално отпуснатата сума. Въпреки опорочаването на договора за потребителски кредит, отговорността на кредитополучателя не отпада изцяло, защото дължи връщането на чистата стойност на кредита, без лихви и други разходи, т. е. само това което е получил в по договора за кредит, а именно главницата. Заплатените в месечните вноски части от застрахователната премия не подлежат на връщане или приспадане от вече подлежащите на плащане вноски по главницата. Застрахователна премия не представлява недопустима за събиране такса и се дължи по силата на отделен договор за ползване на застрахователна услуга съгласно чл.383 от Кодекса за застраховането. Лихвата формира печалбата на кредитиращата институция, докато застрахователната премия е плащане към друго дружество, чийто предмет на дейност е предоставянето на застрахователни услуги. Формално тези две дружества са различни, но има случаи, в които застрахователното и кредитиращото дружество са свързани или са част от една и съща финансова група. В такива случаи застраховането става способ за реализиране на допълнителни приходи от отпуснат кредит, защото постъпилите суми от застрахователните премии остават в рамките на финансовата група или отиват в дъщерното застрахователно дружество.

По чл. 383 от Кодекса застраховането също има значителен брой решения и на районните, и на окръжните съдилища. Решенията на съдилищата показват наличие на висока степен на сходства в практиките на кредитните институции и застрахователите при обезпечаване на вземания от длъжниците чрез сключване на застраховка в полза на кредитор. Важен извод, който се налага от практиката е, че с настъпването на събитието

и наследственото правопримемство банката има право да продължи да извършва действия за събиране на дължимото по договора за кредит. Наличието на застраховка „Живот“ не освобождава кредитополучателя, съответно неговите наследници, от изпълнение на задълженията по договора за кредит, освен за сумата, изплатена от застрахователя и отнесена за погасяване на кредита, което означава, че наследниците дължат изпълнение по договора за кредит. Няма въведено изискване пострадалият първо да насочи иск към застрахователя на деликвента и само ако претендира вреди по-големи от вече платените, да потърси удовлетворение и от деликвента.

В трета точка е направен сравнителен анализ на регламентацията на застраховането за обезпечаване на заеми в Р. България с опита на държавите, чийто правни режими бяха разгледани в предходната глава. Основните изводи подкрепят очакването, че българското застрахователно договорно право следва модерните законодателни тенденции, характерни както за Европа, така и за останалите развити държави. Това състояние е резултат от членството на България в ЕС и следващата се хармонизация на българското законодателство с правото на Общността. Ето защо е налице доктринална близост на българската правна мисъл с това, което е характерно за мисълта в Европа както и изключително слаба прилика с популярните разбириания в Съединените щати. Бидейки част от европейския единен пазар, българските и чуждестранните застрахователни дружества, следват практиките и условията по договорите, характерни именно за европейския пазар и които се очаква да следват от застрахованите лица и надзорните институции. Извън сходствата, регламентацията на застраховането за обезпечаване на заем в европейските страни, във всяка една от страните членки се запазват известни национални специфики.

Специалният законов акт на застрахователното договорно право в България е с по-широко приложно поле от германския закон за застрахователния договор, като последното е специфика на германската регламентация на посочената материя. Формулировката на германския закон, според която застрахователят се задължава да покрие определен риск на застрахования или на трето лице не е повторена никъде другаде.

Прави се разграничение между притежател (държател) на застрахователната полица и застраховано лице, което е основна особеност на правната конструкция на застраховането за обезпечаване на дълг. Комбинация на застрахователни и незастрахователни услуги, които се предлагат заедно или в пакет в германския закон се означава като кръстосани продажби. Минималните законодателни изисквания, свързани с информирането на потребителя при такива комбинации са дадени в Директивата за застрахователното посредничество и Директивата за потребителския кредит. Когато е налице по-голямо застрахователно покритие за целия пакет в сравнение с кумулативното покритие на отделните негови елементи, държателят на полицата следва да получи и описание на начина, по който тяхното комбиниране променя застрахователното покритие. И в българския, и в германския нормативен акт е извършена регламентация на груповото застраховане, в т.ч. групова застрахователна полица за остатъчен дълг. И в двата нормативни акта, не е задължително застрахованият да бъде осведомен, за да бъде действителен застрахователен договор, сключен от трето лице.

Българският кодекс е по-нов и абстрактен нормативен акт в сравнение с този на щата Калифорния. Особеност на англосаксонската система е наличието на регламентация за статута на специализиран държавен административен служител, наречен „застрахователен комисар“ на щата. Осигуряване на изправност и прозрачност на документооборота на застрахователите е в прерогативите на този специализиран държавен служител. Според калифорнийското законодателство той получава информация от лицензираните в щата застрахователи за условията, документите и тарифи, които те прилагат, тъй като не могат да предлагат тарифни ставки, които надвишават оповестените пред комисаря. Българското законодателство не допуска изискването на предварително одобрение или системно уведомяване за общи условия по застрахователните договори, тарифните ставки на премиите и други, които застрахователя ще използва, с което българската разпоредба е в обратния смисъл на американската. Не е задължително уведомяването на компетентния надзорен орган,

но може да се извършва в определени случаи. Различни са и наименованията на застрахователните услуги, които урежда калифорнийският кодекс. В българския кодекс е поставен акцент върху това, кой сключва застрахователния договор и в чия полза е сключен застрахователния договор, докато в калифорнийския кодекс са използвани понятия, акцентиращи върху предмета на договора, а именно кредитна застраховка живот и застраховка за инвалидност при кредитиране. В българското законодателство не е изрично предвидено правото на застрахователя да изключи от застрахователното покритие полица за кредитна застраховка инвалидност онези съществуващи заболявания състояния, за които длъжникът действително е получил лечение шест месеца преди и шест месеца след датата на влизане в сила на покритието по застраховката и които водят до влошаване на работоспособността на лицето.

Унгарският закон следва принципите на регламентация на европейските директиви, като сред класовете общо застраховане, за които лицензираните в Унгария застрахователи могат да сключват договори с клиенти са „Кредит“ и „Разни финансови загуби“. В българския застрахователен кодекс са изброени също застраховките „Кредити“ и „Разни финансови загуби“, като дори номерацията на точките съвпада с унгарската (съответно т.14 и т.16). Тези видове застраховане са дадени по същия начин и със същата номерация в Словенския и Черногорския застрахователни закони. В унгарския закон са дадени важни разпоредби за уведомяванията, които следва да се извършват от застрахователя, застрахователното дружество и застрахования и които имат правопораждащ характер. Българското законодателство не предвижда изрично задължение на застрахователното дружество за уведомяване на държателя на полицата за влизането в сила на договора, който в повечето случаи се сключва при общи условия. Унгарският закон предвижда специален ред за малки застрахователни дружества относно обхвата на дейността им, като за тях не се разрешава да извършват застрахователни дейности, покриващи застрахователни рискове за задължения, кредит и гаранции, освен като спомагателни рискове.

Словенският застрахователен закон следва добри практики на нормотворческата дейност, а именно изброяване в изрична разпоредба на европейските директиви, които са транспонирани чрез него и изброяването на видовете застраховане в текстовете на закона, а не в отделно приложение. По същия начин са регламентирани видовете застраховане и в черногорския застрахователен закон, което е показателно за възприемането на работещи подходи на словенското законодателство в законодателната дейност на бившите югославски страни. Словенският закон използва понятието изравнителни резерви за целите на кредитното застраховане, като застрахователното дружество формира изравнителни резерви само за класа на кредитната застраховка. От гледна точка на регламентацията на формирането и поддържането на резерви от страна на застрахователните дружества, черногорският застрахователен закон дава изчерпателно изброяване на видовете технически резерви, което не се прави нито в българския кодекс, нито в словенския закон. Този подход се дължи на липсата на хармонизация на черногорското законодателство с европейското право. Освен тези резерви, застрахователните дружества, които извършват кредитно застраховане създават математически резерв за изравняване на риска за този вид застраховка, в допълнение към техническите резерви. Черногорският математически резерв може да се приеме за еквивалент на предвидения в словенския закон изравнителен резерв.

III. Приноси на дисертационния труд

Настоящият труд представлява актуално и до голяма степен завършено изследване на законодателния режим на кредитното застраховане и неговата фундаментална икономическа логика, както и възникващите при неговата имплементация обществени отношения. Ето защо актуалността на труда има сама по себе си приносен характер, имайки предвид развитието на правната уредба – на национално и общностно равнище, и практиката на съдилищата по разглежданата тематика.

Изследванията по дисертационния труд имат както фундаментално (теоретично), така и значение за практиката. Наред с това, по мнението на автора, кредитното застраховане следва да бъде по-широко обсъждана проблематика в българската юридическа литература и форуми, с оглед развитието на европейската регулаторна среда, установяването на добри практики и опитите за заобикаляне на законодателството, намиращи краен израз в типологията на договорите за застраховка за обезпечаване на заем или банков кредит.

Приносен характер има достатъчно ясното обосноваване на разграничението между съвременния смисъл на концепцията на застраховането за обезпечаване на заем и смисъла, който се е влагал в нея в предходни исторически етапи.

Научен-теоретичен принос е анализа на историческото развитие на кредитното застраховане от двете страни на океана, като директният извод от разглеждането е, че концепцията и актуерската практика в Европа и Америка следват свой собствен път и логика на развитие, а по-широк извод е, че развитото кредитно посредничество предполага и развитото кредитно застраховане.

Научен-теоретичен принос е и разглеждането на икономическата логика на кредитното застраховане и извода, че то може да се превърне в източник на допълнителен риск и непремерено поведение от страна на лицата, които влизат в кредитни отношения, като крайният извод се изразява в това, че застраховането се превръща в инструмент за насърчаване на продажбите на заеми на вторичния пазар и поставя в по-добра

конкурентна позиция застрахованите заеми по отношение на незастрахованите заеми.

Самостоятелен принос с теоретичен и практически характер е и систематизацията на алтернативите на кредитното застраховане и очертаване на условията, при които всяка една алтернатива е удачен избор.

Като теоретичен принос може да се приеме формираният извод от историческото съпоставяне на трите нормативни акта на застрахователното договорно право, приети след демократичните промени в България, че е налице тенденция към подобряване и усъвършенстване на правната уредба на застрахователните отношения като цяло и на застраховането за обезпечаване на заем – в частност.

Практически принос е разглеждането на релевантните разпоредби от вторичното право на Европейския съюз, като е поставен акцент върху регламенти, които са свързани с кредитното застраховане и типологията на застрахователните договори, за да не се превръща то в средство за заобикаляне на закона или да не се дава правна възможност за некоректни търговски практики.

Важен теоретичен принос е разглеждането на принципите на кредитното застраховане, типологията на застрахователните договори, презастраховането, ролята на посредника и правото на суброгация според законодателствата, отразяващи принципите на римското и обичайното право.

Теоретичен и практически принос има и в разглеждането на нормативната уредба на кредитното застраховане в други държави, при което е формирана база за сравнение с българската уредба. На основата на извършения сравнителен анализ е достигнат извода, че българското законодателство в областта на застрахователното договорно право следва модерните законодателни тенденции, характерни както за развитите държави, което е преди всичко резултат от членството на България в Европейския съюз и следващата се от това хармонизация на българското законодателство с правото на Общността. Констатирана е и известна доктринална близост на българската и американската правна мисъл.

Основен практически принос е направеният анализ на практиката на българските съдилища по решаване на спорове по чл.382 и чл.383 от Кодекса за застраховането. Тълкувателните решения по прилагането на посочените разпоредби все още са малко, което показва, че районните и окръжните съдилища в голямата си част решават законосъобразно и правилно възникналите спорове. Обобщен извод е, че най-често подписваните договори за застраховане за обезпечаване на потребителски кредит, при смърт на кредитополучателя, в следствие на заболяване, застрахователят следва да плати на кредитора цялата остатъчна стойност по кредита към датата на смъртта, но не повече от уговорената застрахователна сума.

Друг извод с приносен характер е, че се правят опити за заобикаляне на защитата по законодателството за потребителското кредитиране и маскиране на кредитни правоотношения като застрахователни такива и по-конкретно застраховане за обезпечаване на кредит, но съдилищата следят служебно за наличието на неравноправни клаузи в договорите. Опитите са за заобикаляне на разпоредбите за ограничение в размера на годишния процент на разходите, което става именно по линия на застраховката, която формално се сключва за обезпечаване на вземането на кредитора по договора за кредит, което включва и задължение за плащане на лихва върху застраховката. Когато застрахователното и кредитиращото дружество са свързани, застраховането става способ за реализиране на допълнителни приходи от отпуснат кредит, защото постъпилите суми от застрахователните премии остават в рамките на финансовата група или отиват в дъщерното застрахователно дружество.

IV. Аprobация на резултатите от дисертационния труд

Шкодрова, И., (2024), Българската нормативна уредба на кредитното застраховане през призмата на опита на развитите страни, *Правна мисъл*, т.11, бр.1, стр. 18-32.

Шкодрова, И., (2024), Съдебна практика в областта на застраховането за обезпечаване на заем, *Правна мисъл*, (приета за публикуване)

Shkodrova, I. (2020), Life Insurance as Collateral for Bank Credit, *International conference KNOWLEDGE-BASED ORGANIZATION*, Vol. 26(2), pp. 99 – 103, DOI: <https://doi.org/10.2478/kbo-2020-0060>.

**SOUTHWESTERN UNIVERSITY "NEOPHYT RILSKY"
FACULTY OF LAW AND HISTORY
DEPARTMENT of "Civil Sciences"**

INSURANCE TO SECURE A LOAN OR BANK CREDIT

ABSTRACT

of a dissertation

for awarding the educational and scientific degree "doctor"
in a professional direction 3.6. Right, Nauchna
specialty: Insurance law

INA MLADENOVA SHKODROVA

**Scientific supervisor:
Assoc. Dr. Alexander Ivanov**

BLAGOEVGRAD
2025

The dissertation work was discussed and directed for defense by the Department of "Civil Law Sciences" at the Faculty of Law and History of Southwestern University "Neofit Rilski", city Blagoevgrad. The author is a full-time doctoral student at the same department.

The public defense of the dissertation work will take place on at the Faculty of Law and History, Southwest University "Neofit Rilski", Blagoevgrad.

The defense materials are located in the Department of Civil Law Sciences, Faculty of Law and History, Southwest University "Neofit Rilski", Blagoevgrad and are published at the following link:

CONTENT

I. General characteristics of the dissertation work.....	4
1. Actuality	4
2. Subject, goals and tasks	5
3. Research methods	6
4. Scope and structure	6
II. Brief presentation of the dissertation work.....	8
1. First chapter. Theoretical foundations of loan collateral insurance	8
2. Second chapter. Insurance to secure a loan under foreign legislation	27
3. Third chapter. Insurance to secure a loan under Bulgarian legislation	26
III. Contributions of the dissertation work.....	37
IV. Approbation of the results of the dissertation work	38

I. General characteristics of the dissertation work

1. Actuality

The uncertain economic situation forces companies to pay more and more attention to the difficulties in fulfilling contracts to which they are a party, as well as to the measures to manage this risk. Since not all factors of importance for good solvency are within the capabilities of the management, the enterprises take advantage of the legal possibilities to transfer the risks to other enterprises, which are specialized precisely in assuming the risks of their clients for a fee.

All this is included in the subject of financial legal relations, which are traditionally related to trust between the parties to the contracts. As a way to ensure the desired performance, the so-called credit insurance. It provides greater protection for the crediting institution compared to conventional collateral, which in certain conditions may be insufficient to guarantee the recovery of the amount granted by the creditor. On the other hand, insured receivables are more easily marketable on a possible secondary market where factoring institutions would more easily buy this type of credit due to the lower associated risk.

With the development of the financial business, banking institutions are growing, offering an ever wider range of financial services and forming financial groups. Thus, some members of the group conclude credit contracts with customers, other members insure the life and health of the customer in order to ensure the return of the credit, others - can purchase the claim under the concluded credit contract. This entire range of related financial services forms a profit and sustainable clientele for the financial group. Thus, credit insurance from a method of credit risk management becomes a means of realizing additional income from the same client. Moreover, it is also used to circumvent legal regulations that determine interest limits or possibly credit costs for the debtor, as a part of the interest is transformed into an insurance premium, which is the price of a service of a different nature from the performance that is receives under the credit agreement.

2. Subject, objectives and tasks

Subject of this dissertation is the legal regulation of credit insurance and the public relations that arise between the insurer, the insurer and the insured on the occasion of the use of insurance to secure a claim under a credit agreement. The subject of the present work also includes the consideration of the two main forms of legal life, namely legal doctrine and judicial practice on the subject under consideration. The legal doctrine

included in the review combines pure doctrine and commentaries on legal norms and practice.

Purpose of research in the present dissertation work is to examine, analyze, understand in depth and evaluate in an international context the regulatory framework of insurance for securing a claim under a credit agreement.

In order to achieve the thus defined goal of the study, the following operational tasks are set:

- to clarify the essence of credit insurance from the point of view of legal doctrine;
- to prayd the historical development of credit insurance, emphasizing the prerequisites that gave birth to this legal construction;
- to compare credit insurance with the main alternative ways of counteracting credit risk, in order to highlight its advantages and the conditions in which it is most appropriate to use;
- to outline the specifics of credit insurance as a subject of legal regulation;
- to examine the relevant acts of the secondary law of the European Union and to assess how successfully the results laid down in the European directives have been achieved in the Bulgarian legislation;
- to examine the legislative trends and the relevant experience of the countries whose legal regulation can be taken as an example for comparison with the Bulgarian legislation and carrying out such a comparison in order to establish to what extent the Bulgarian normative regulation of credit insurance reflects modern principles and trends;
- to examine the case law that is most indicative of the application of the provisions of insurance contract law in the field of credit insurance by both first-instance courts and appellate courts.

3. Research methods

The research in the present dissertation is based on the application of the dialectical method. The applicability of propositions from the pure legal doctrine is verified through the deductive approach. The formulation of generalized conclusions based on the analysis of practice or regulatory provisions was carried out through the inductive approach. Within the framework of the deductive approach, an international comparative analysis is also applied. For a more complete understanding of concepts and definitions evolving over time, the comparative-historical method is applied. Strengths and weaknesses in given definitions and normative provisions are outlined by applying the critical-analytical method.

The practical significance of the research in this dissertation is expressed in the possibility that the analyzes and conclusions can be used both in the assessment and in the justification of proposals for changes in the legislation that regulates the negotiation in the field of insurance to secure a claim under a credit agreement.

4. Volume and structure

The total volume of the dissertation is 173 pages, of which 163 pages are text; 150 cited sources in the bibliography, of which 46 in Bulgarian, 23 in German and 81 in English; cited underline 263 items.

In terms of structure, the research in the present dissertation is presented in three chapters, with the formulated conclusions and summaries systematized in an independent conclusion. Chapter one examines the theoretical foundations of loan collateral insurance. Chapter Two reviews loan collateral insurance under the laws of a select group of countries. In chapter three, insurance for securing a loan under Bulgarian legislation is discussed.

II. Brief presentation of the dissertation work

1. First chapter. Theoretical foundations of loan collateral insurance

In the first chapter of the presentation of the dissertation work, the historical development, theoretical statements and economic essence of the credit insurance and its alternatives are examined in separate points. Also examined are the types of insurance for securing credit, as well as their legal framework.

The first point examines the main moments in the historical development of credit insurance. On the basis of the reviewed historical studies, significant differences have been established in the modern meaning of this concept and the meaning that was put into it in previous historical stages. All this testifies to an evolution in the concept of this insurance, the main starting point of which is the assumption that developed credit intermediation would also imply developed (credit) insurance.

Another important conclusion from the analysis of historical sources is that the content and legal form of insurance contracts for securing debt on both sides of the Atlantic Ocean follow their own path and logic of development. On the American continent, this type of insurance is a spontaneous solution to a specific social problem, i.e. it was called to life due to the high mortality rate from the Spanish flu, the pandemic of which puts massive creditors in a disadvantageous position from the point of view of returning a loan granted under an already concluded contract with the debtor. Conversely, in European countries there has been a long period of evolution of the concept and practice of this insurance as a response to social and economic changes. It is remarkable that in Europe credit insurance comes as a result of purposeful intellectual efforts in search of a way to overcome the problem of excessive indebtedness of a specific group of debtors. Therefore, the first attempts to create a concept of mortgage insurance are associated with the name of Ernst Engel, who proposed combining a mortgage loan with life insurance, and in this model, not the death of the debtor is an insured event, but the failure to pay the due installments due to the death. The final completion of the mortgage insurance concept was attributed to a publication by Heidelberg law professor and bank executive Felix Hecht. The evolution of credit insurance continues, with loan collateral insurance successively transforming into a sales promotion and interest rate replacement tool.

In point two, emphasis is placed on the theoretical presentation and economic nature of credit insurance and its alternatives. Two subsections

are provided for it, which examine the modern understanding of credit collateral insurance and its alternatives and the types of credit collateral insurance. To the first subparagraph, three sections are provided, namely 1. theoretical statements and economic nature of insurance to secure a loan; 2. legal nature of the credit insurance contract as an insurance contract; and 3. alternatives to loan collateral insurance.

The starting point in the analysis of the theoretical propositions are the popular assumptions about spillover between banking and insurance management and the formation of financial conglomerates that offer their clients (or require the use of) complementary (interrelated) services that are offered by other units within the framework of the conglomerate.

In the management of the credit risk of customers-borrowers, the activity of the individual units in the financial conglomerate is complemented by the provision of various financial services to the borrower with whom the main bank loan agreement was concluded. All this aims at a more rational redistribution of risk, which minimizes the part of the risk assumed by the banking institution. The insurance company is the administrator of the entire process of risk distribution and redistribution within the community of insured persons. Thus, the individual risk for each of the insured participants decreases, but the total amount of risk in the system remains unchanged. Insurance to secure receivables under granted loans can become a source of additional risk and unmeasured behavior on the part of the persons who enter into credit relations.

Credit insurance is a concept that is generic to a whole group of insurance products that were created to cover the risks inherent in bank lending. The most popular such risks are the risk of bad debt due to insolvency, death and damage to the health of the borrower. A fundamental feature of credit collateral insurance is the insurer. The insured is the entity that concludes an insurance contract with the insurer. This can be the creditor, but it can also be the debtor. In both cases, the debtor has the status of insured, which means that in the case of the insurance concluded by the debtor, the debtor is both the insurer and the insured.

It is agreed that creditor insurance is not a specific type of insurance, but rather a legal construct that can be incorporated into any type of property or personal insurance, provided that it is intended to secure a creditor's claim. Here the leading element is the goal. Based on the purpose of conclusion, the insurance is defined as credit. Insurance against debt default involves important issues of positive and normative analysis. The questions are in the plane of what is the actual effect of this insurance on the liquidity of the secondary market and on the conservatism of lending in the primary market, and how changes in the characteristics of loans, the technology of

evaluating credit applications, liquidity risk exposures for lenders affect of the optimal values of credit insurance for each specific case. From a normative point of view, the questions are related to the occurrence of externalities that become grounds for state intervention and what benefit the various state regulations that come as a response bring. Ultimately, insurance becomes a tool to promote loan sales in the secondary market and puts insured loans in a better competitive position relative to uninsured loans.

In the second section, the specifics of the contract, which regulates the relations between the parties within the framework of credit insurance, are discussed. This contract has the general characteristic features of the insurance contract and includes its own specifics in view of the subject of the contract. In the same section, it is pointed out that the modern understanding of the insurance contract is reflected in the legal definition of an insurance contract given in the Bulgarian Insurance Code. According to her, with the insurance contract, the insurer undertakes to assume a certain risk in return for payment of a premium and, upon the occurrence of an insured event, to pay an insurance indemnity or sum. Additional clarification is made with the following provision, according to which the general rules of the Commercial Law and the Law on Obligations and Contracts are applied to insurance contracts, insofar as the Insurance Code itself does not provide otherwise. Thus, the only legal definition of an insurance contract in Bulgarian law defines it by means of its content.

As characteristic features of the insurance contract, the doctrine points out that it is bilateral and remunerative, aleatory, consensual, formal, a contract with continuous performance, and its other specific characteristics are biphasic and adhesion. The obligations of the two parties differ with regard to the moment of the actual occurrence of the insured event, on the basis of which two phases of development are distinguished. The first phase covers the time from the moment of the conclusion of the contract until the occurrence of the insured event, and the second - from the moment of the occurrence of the harmful event. The persons who wish to insure themselves join the contractual conditions unilaterally drawn up by the insurer, which determines the adhesion nature of the contract. This nature of the contract is also preserved when joining a group credit insurance policy.

The third section is dedicated to the main alternatives to credit insurance. It is stated that credit insurance in a private insurance company is not the only effective tool to minimize the risk of default. The state covers risks as part of a sectoral policy, which produces the same factual results as private credit insurance, based on property insurance rather than life insurance, would produce.

Due to the wide popularity of these alternatives, they are largely unified and accepted as the subject of legal regulation and even accounting standardization. As such measures, letter of credit form of payment and factoring are adopted, and western sources add receivables provisioning as well as products within the framework of alternative risk transfer.

Preferences for credit insurance alternatives vary according to the size of the firms that use them and the degree of trust between counterparties. Thus, factoring and letters of credit are suitable for small and medium-sized enterprises with limited access to financing, while most of the alternative risk transfer products are convenient for large businesses in international trade. Receivables provisioning is a good solution for small businesses as well as extremely small receivables. Although it is dated back to 1191. and considered the safest form of credit risk, the letter of credit form of payment does not always put small businesses in a good position. High transaction costs and administration procedures make it more profitable for medium and large companies, which, as a rule, trade in larger volumes of goods. Factoring is cited as another alternative to credit insurance, where an entity sells its receivable to another entity in exchange for timely payment with an agreed discount. It helps businesses by providing them with pre-financing. The specific legal relationship between the functions of factoring and trade credit is manifested in the accessory dependence between the two contracts, the contract for the supply of goods being the main contract, and the factoring contract being accessory. From a legal point of view, factoring is also seen as a system of two related legal relations, insofar as the contract for the supply of goods and the factoring contract are legal facts that give rise to legal relations. Non-recourse factoring produces the actual results of credit insurance, ie. a third party effectively covers the risk of the payer defaulting on the claim, which is why it can be considered the most effective alternative to credit insurance. With significant exceptions and caveats, Alternative Risk Transfer (ART) products are primarily used for large multinational companies. These products are suitable for medium and large companies as well as groups of several companies whose risks are not well covered by traditional insurance or the companies themselves expect greater protection compared to traditional insurance. The actual results of credit insurance can also be achieved through commitments in insurance pools, etc. captive insurance. Insurance pools are formed by several insurance and/or reinsurance companies that cover a given specific risk, which increases the possibilities of covering risks, but also has its limitations. This is one of the special cases of collective insurance. In captive insurance, a subsidiary of a company, which does not necessarily have to be an insurance company, is created, which is engaged in covering

the risk of the parent company. Bulgarian legislation regulates the use of an alternative insurance risk transfer scheme that is not an insurance company, does not carry out insurance activities and does not sign insurance or reinsurance contracts with clients, nor does it realize income from insurance premiums. Self-insurance, which is realized in accounting through the provision of receivables, although it is an alternative way of transferring credit risk, is suitable for small companies and especially for securing small-sized receivables. It effectively mitigates the possibility of future loss by setting aside the firm's own money.

In the second subparagraph, the types of credit insurance are discussed. In the doctrine, there is agreement that credit insurance is not a specific type of insurance, but rather a legal construction that can be included in any of the types of property or personal insurance, provided that they are aimed at securing a creditor's claim. In this sense, the insurance legal literature distinguishes two classes of insurance related to securing a loan, namely insurance in favor of a creditor and insurance against financial losses. The first has an explicit regulation with the provisions of the current Insurance Code, while the second currently has no explicit special regulation when it is applied to securing receivables under lease contracts. As a legal construction to achieve a factual result, insurance in favor of a creditor to secure claims under a loan agreement can be included in any of the thematic types of personal or property insurance. It is common practice for bank loans to be secured by insurance that is part of a private insurance company's life insurance scheme, such as life insurance and accident insurance. Credit insurance against unemployment, which is not part of life insurance, also serves as collateral. In the activity of the Bulgarian insurance companies, this type of contract is not a mass drop to the group of insurances against financial losses, namely - risks related to employment and loss of rent or income.

Credit life insurance is similar to term life insurance. According to Bulgarian legislation, life insurance contracts are concluded against events related to the life, health and bodily integrity of an individual. In order to use such a contract to secure the repayment of a loan, the legal regime of life insurance includes a provision that allows the insured person to be different from the insurer, thus allowing the insured person to be the debtor under a credit agreement and the insurer to be the creditor under the same credit contract, with the liability of the insurer under the separate insurance contract being in favor of the creditor. The conclusion of such a contract can only be valid if it is made with the express written consent of the insured person. When the insured event occurs, the amount of the insurance policy is used to pay off all or part of the debt of the borrower, who is also an

insured person. The amount is paid in favor of the creditor in whose favor the insurance contract was concluded. If the insured amount is greater than the debt or the part of it that should be paid to the creditor, the balance is included in the estate of the deceased insured natural person-borrower.

As part of property insurance, to secure the performance of a credit agreement, credit property insurance is applied, which covers risks related to goods purchased through bank or commercial credit or risks related to goods that are used as collateral under a credit agreement and refers to a creditor's property interest in the purchased goods or property pledged as collateral. The insurance contract is concluded between the lessor and an insurance company.

Although a controversial practice, leasing contracts are also secured by insurance against financial losses.

Export credits are related to accessory contracts for insurance, which is a completely different type from the ones listed above and which is subject to special international regulation.

The third point provides a historical overview of loan collateral insurance as a subject of legal regulation. The first insurance law after the democratic changes in R. Bulgaria, in force since 1996, provided for the possibility of concluding a contract for credit insurance, which covers the risk of general insolvency; export credit risk; risk associated with deferred payment sales; mortgage risks; risks associated with agricultural credit. The biggest contribution of this law is the introduction of state insurance supervision.

After the repeal of this law, the Insurance Code effective from January 1, 2006. introduces a completely new edition of the concepts used. This code provides for the legal possibility of an insurance contract concluded in favor of a creditor. An insurance contract between a creditor and an insurance company on the occasion of a property or non-property benefit of a debtor is concluded in favor of the creditor to secure the creditor's claim, which is the definition of credit insurance. This code also duplicates the provisions of the Insurance Act on the risks covered by credit insurance, namely general insolvency; export credit risk; risk associated with deferred payment sales; mortgage risks; risks associated with agricultural credit.

The current Insurance Code has been in force since January 1, 2016. and contains a special chapter that regulates the insurance for securing a loan or bank credit, which also includes the provisions for insurance of leased property. These provisions regulate the legal construction of credit insurance in its two forms – insurance taken out by a creditor for collateral and insurance in favor of a creditor taken out by a debtor. A key feature that serves as a basis for differentiation is who the insurer is. The insurer is one

of all licensed insurance companies that offer credit collateral insurance. Upon the occurrence of the insured event, the insurance company is liable to the creditor for the unpaid part of the liability, and this liability is up to the amount of the insured amount. The liability of the insurance company includes principal, interest and loan expenses as of the date of occurrence of the insured event.

This normative act also provides that an insurance contract for the insurance of leased property is concluded between the lessor and an insurance company. The insurance premium may be due and payable by the lessee, incl. and when included in the lease price. It is also provided that the lessee has the rights of an insured. In the general hypothesis of the occurrence of partial damages, compensation is paid to the lessee. In the event of theft or total damage to the leased property, the compensation is paid to the lessor, and the insurer is obliged to notify the lessee expressly and in writing within one day of the day of payment, indicating the amount of the payment made. In these cases, the lessor can retain the compensation paid only up to the amount of the outstanding obligations under the lease agreement.

2. Second chapter. Insurance to secure a loan under foreign legislation

In the second chapter of the dissertation, an overview of the legislative regimes of credit insurance in other countries is made. The content of this chapter is structured into three relatively self-contained points that address international and European norms in the field of loan collateral insurance; legislative trends, common law and arbitration in loan collateral insurance; as well as the specifics of the legal regimes of loan collateral insurance in European countries/old EU members, new EU members/candidates for EU members/non-European countries.

In the first point, the European norms in the field of insurance for securing a loan are considered above all. The analysis of the acts of the secondary law of the Community begins with the emphasis that the need for regulation of the financial-credit system is realized at the community level. Therefore, community regulations related to credit work and credit insurance can be found in the two groups of acts of the secondary law of the European Union - regulations and directives. The former have a direct application, while the latter - set legislative results, through which national legislations are harmonized within the framework of a given legal institution.

There are assumptions of excessive speculative activities in the financial system, significant regulatory gaps, ineffective supervision, non-transparent markets and overly complex products. Speculative activities would not be a problem for the financial system and the economy when adequate regulations are in place, supervision is effective, the rules and behavior of market participants are transparent and, above all, they do not use overly complex financial services to manage risk. Financial institutions and conglomerates offer a wide range of essentially financial services to citizens and businesses. Along with lending, additional services are offered, which are mostly for risk management, including and credit insurance, but in reality the terms of the contracts that customers enter into make these additional services a tool to promote sales and realize additional profits within the conglomerate.

The European directive with the abbreviated title Solvency II contains fundamental provisions regarding the licensing and supervision of companies wishing to carry out insurance activities. These statements also apply on a general basis to credit insurance. The provisions of the Directive do not apply to export credit insurance operations which are carried out at the expense of or guaranteed by the State, or where the insurer is the State.

The Insurance Intermediation Directive contains provisions that also apply to the offering of credit insurance products. Special attention in the

credit intermediation directive is the requirements for providing information to the client.

The regulation of credit makes references to the regulations of credit insurance, insofar as the latter must not lag behind the former, nor become a means of circumventing the law or giving a legal opportunity for unfair commercial practices. An example of such an approach is given in the Consumer Credit Directive. This directive applies equally well to institutionalized consumer protection mechanisms and to credit insurance. Its purpose is to improve the legal framework of consumer lending and related financial services and thus facilitate the functioning of the internal market. It pays special attention to insurance as an additional service related to the credit agreement, i.e. conclusion of an insurance contract is a mandatory condition for obtaining the loan, or at least - obtaining it under the offered conditions. This obligation should be stated in a clear, concise and understandable manner, together with the annual percentage to which the costs of insurance premiums reach. All this information should also be included in the pre-contractual information, which should be provided in sufficient time before the potential borrower is bound by a contract or credit offer.

The Directive on payment services in the internal market contains important statements about credit insurance, which has an accessory nature in the payment turnover. Insurance matters in two directions. The first insurance guideline applies to service providers who do not hold client funds. They should take out professional liability insurance, which does not have the nature of credit insurance. The second direction of insurance is of a credit nature and is aimed at payment institutions that provide payment services for which funds are held for customers. Customer funds that are temporarily provided to the payment institution should be covered by an insurance policy or other comparable guarantee from an insurance company or credit institution.

Second point there are four subsections that consider insurance traditions in the regulation of insurance contract law; place of subrogation and reinsurance in insurance contract law; as well as arbitration of disputes in insurance contract law.

Based on the presented material, conclusions can be summarized in several main directions. The regulatory settlement of the insurance case comes down primarily to the content and typology of the insurance contracts. Legislation by state adopts principles from Roman law and those from common law, which does not mean that there is a doctrinal schism between the principles of these two legal systems, because part of Roman law was formed on the basis of popular legal custom in the Mediterranean.

After all, an insurance contract is a remunerative contract in which the parties are both debtors and creditors to each other, therefore in legal systems based on the tradition of Roman law it must be regarded as a mutually binding contract, while in systems based on common law, an insurance contract is considered a unilaterally binding contract because only the policyholder has the right to take legal action to enforce the contract. There are doctrinal discussions regarding the existence of an insurable interest when the insurable risk is related to the life and health of the insured borrower. The opinions according to which the concept of "insurable interest" is incompatible with such values as the health and life of the insured person are also indicated. This issue is not controversial in legal systems based on common law, where the legislature uses the concept of insurable interest in relation to all types of insurance contracts.

Subrogation is an important part of the final settlement of the relations that arise between the insured and the insurer on the basis of the insurance contract on the occasion of the insured event and the damages actually suffered by the latter. It is important to note that in both types of legal systems - common law and those based on the principles of Roman law, the insurer, as well as the reinsurer, acquires the right of the insured injured person to bring a claim against any responsible for the occurrence of damage to third parties.

Insurance has a regulatory effect on insured activities. Reinsurance also has such an effect on the reinsured. The identification of insurance as a private regulator derives from the idea that insurance works as a mechanism for establishing standards and good practices that persist over time to form legal custom.

Another significant problem in both types of legal systems is the role and rights of intermediaries in insurance contractual relations. There is agreement in the doctrine that the three primary obligations of intermediaries, namely security, cooperation and loyalty and accountability, arise at different times but are complementary in nature and effect. In the Anglo-Saxon legal systems, the relations between insurance intermediaries and insurers are regulated on the basis of the legal custom of agency, and when reinsurers are also involved in the whole process, then the insurers enter the role of cedants and realize legal relations that are subject to regulation by the bond party law whose regulations also incorporate legal custom. The intermediary's authority to act on behalf of the assignor may be expressed through an agency agreement or implied at common law without a formal agreement being signed. A custom is formed when a practice becomes popular and is widely adopted by the subjects of a given market. The legal regulation of mediation and its role in insurance and reinsurance

relations is considerably more detailed in English and American law than in European law due to the codification of the common law. In South African common law, trade credit insurance companies treat insolvency as a primary insurable event and provide a comprehensive definition in their policies that is covered by popular definitions in legal doctrine.

In the last subsection, the arbitration settlement of disputes in credit insurance is considered. Credit insurers prefer to refer to the Uniform Rules for Contractual Guarantees, which is not the case with banks. It is more profitable for banking institutions not to enter as a party in legal or arbitration disputes between creditor and debtor on the occasion of the main contract, while the task of insurers is not only to compensate for damages, but also to prevent and, as far as possible, limit their occurrence. According to these rules, arbitration proceedings may be entered by all parties whose rights and/or obligations are affected by the case under consideration, including the principal and the intermediate guarantor. It is also important to note that if the guarantor and the beneficiary have not entered into an arbitration agreement, or their contract does not have an arbitration clause, disputes between them should be heard by the competent court of the country where the guarantor's activities are performed.

Third point examines the specifics of the legal regimes of loan collateral insurance in other countries in order to create a basis for comparison with Bulgarian legislation.

The German Insurance Contract Act contains provisions that enable credit insurance contracts to be concluded at the very beginning of the law. With the conclusion of an insurance contract, the insurer undertakes to cover a certain risk of the insured or a third party by paying compensation upon the occurrence of the agreed insured event. Important for the regulation of credit insurance is a paragraph that regulates the so-called cross-selling – cases in which an insurance service is offered together with an additional financial service that does not have an insurance nature, as a package or as part of a package. It is also envisaged that the insurance coverage of a package differs from the coverage that would accrue if the individual services in it were purchased separately. The said paragraph introduces the requirement to inform the consumer, who will be the holder of the insurance policy, whether the individual services in the package can be purchased separately from each other, as well as what the costs and fees for each of them would be. Where there is greater insurance coverage for the whole package than the cumulative coverage of its individual elements, the policyholder should also receive a description of how their interaction changes the insurance coverage. Residual debt insurance can be offered as an add-on product or as part of a package or as a clause of an agreement. In

such a case, the policyholder should be further informed in writing of his right of refusal.

An act of American law is also taken as an example. In the United States, there are two levels of rulemaking, the federal level and the state level, and the legislation embodies the principles of the Anglo-Saxon legal system, where legal custom and precedent are significantly more important in resolving legal disputes than in European countries. A number of codes are currently operating successfully, which contrasts with modern trends in rule-making. An Insurance Code of the State of California was adopted and is currently being applied, where instead of a general and abstract regulation, an extremely detailed regulation of insurance activity and concluded insurance contracts, as well as the resolution of legal disputes regarding concluded insurance contracts, was given. Typical of the Anglo-Saxon system, the code regulates the status of the so-called "Insurance Commissioner" of the state. Of special interest are the provisions governing "Credit Life and Disability Insurance," this type of insurance being relatively new to the United States as well.

The cited code allows only expressly regulated forms for concluding credit life insurance and credit disability insurance. The determination of the amount of credit life insurance and credit disability insurance is carried out according to the principles of common law, setting an upper threshold of the amount that should not be exceeded, but there is no obstacle to the amount being lower than the threshold in question. The initial amount of credit life insurance should not exceed the outstanding amount under the repayment plan for the loan plus the interest due.

An essential feature of American insurance contract law are the measures taken to ensure the correctness and transparency of the document flow, as well as the terms of the concluded credit insurance. Thus all policies, certificates of insurance, notices of proposed insurance, applications for insurance, endorsements and media of information furnished or issued to be furnished within the territory of the State, and the rates of premium rates relating thereto, shall be deposited to the commissioner.

Credit insurance in Hungary is regulated by a special Insurance Act. This law does not apply to export credit insurance schemes ordered or guaranteed by the state. More specifically, the types of insurance that are carried out within the framework of the usual activity of an insurer licensed to operate on the territory of Hungary include credit insurance, with the following risks: a) bankruptcy (general); b) export credit; c) credit installments; d) mortgage; e) agricultural credit. Insurance against financial losses is also included. After concluding a life insurance contract, the

company notifies (in a clearly verifiable and recognizable way) the policyholder that the contract has entered into force.

Under certain conditions, after notification, natural persons who have concluded a life insurance contract have the right to cancel the contract without motivation. The right of the insured to withdraw from the contract does not apply to life insurance policies linked to a credit contract for the purpose of securing the return of the credit, where the amount of coverage fixed in the life insurance policy is agreed upon. Cross-selling, as regulated by German law, is also relevant here. When an insurance product is offered together with an additional non-insurance product or service as part of a package or clause of the same contract, the insurance company shall inform the customer whether the individual components can be purchased separately. If available, the insurer shall provide an adequate description of the various components of the arrangement or package, as well as separate evidence of costs and charges for each component.

The Slovenian Insurance Act reflects good practice in rule-making. At the very beginning of the law, the European directives transposed by it are listed. It is also a good rule-making practice to list the types of insurance from Ch. t. the insurance risks that are covered, in the texts of the law, not in an appendix. Credit insurance covers the risk of non-payment, or delayed payment due to insolvency or other events; risks related to export credits and other risks related to exports, trade and investments in the country and abroad; risks associated with deferred repayment loans; risks related to mortgages and pawnshop loans; agricultural credit risks; other credit risks. The so-called is also regulated. guarantee insurance, whose insurance coverage directly or indirectly guarantees the fulfillment of debtors' obligations. Another insurance that is partly related to leasing operations is that for various financial losses. Provisions have been adopted for the formation of equalization reserves for the purposes of credit insurance as an express provision obliges the insurance company to form equalization reserves only for the class of credit insurance.

The Montenegrin Insurance Law follows the good practice of the Slovenian law, regulating the types of insurance according to the covered risk in the main texts of the law, and not in a specially adopted annex to the law. Credit insurance, guarantee insurance and financial loss insurance are regulated in the same sequence as they are regulated in the Slovenian insurance law. Moreover, the numbers of the points in which the three types of insurance are given match those of the Slovenian law. All this shows that the good practices and working approaches of the Slovenian legislation are also adopted in the legislative activity of the former Yugoslav countries, which set themselves the goal of successful future integration in the

European Union. The special provisions for the so-called technical reserves apply to companies that carry out credit insurance. Thus, the insurance company is obliged to create technical reserves in an amount sufficient to cover liabilities that may arise based on the performance of insurance operations.

3. Third chapter. Insurance to secure a loan under Bulgarian legislation

Third chapter of the present dissertation analyzes the legal regime of credit insurance under Bulgarian legislation. The content of this chapter is presented in three points, which examine the legal regime and analyze the judicial practice of insurance for securing a loan, and in a separate point a comparative analysis of the regulation of insurance for securing loans in R. Bulgaria with relevant international experience.

In the first point, the legal regime of insurance for securing loans in the Republic of Bulgaria is examined in detail. It can be seen from the analysis that the legal regulation of insurance to secure credit claims has come a long way in development. Both the special normative act of insurance contract law, which includes the regulation of insurance concluded by a creditor and insurance concluded in favor of a third party, and the normative acts that contain provisions related to insurance activity and credit insurance in particular are undergoing development .

The first law on insurance activity after the democratic changes in the Republic of Bulgaria provides for the possibility of concluding a credit insurance contract. The Insurance Code, which replaced it later, allows for the negotiation of insurance in favor of a creditor, and in such a contract the insurer is liable to the creditor up to the amount of the unpaid part of the obligation for which it was contracted, together with interest and expenses as of the date of occurrence of the insured event. This code allows for life or accident insurance in favor of a third party who is not a creditor. The renewed regulation is at a higher editorial level compared to the first insurance law.

The trend of improving the regulation of credit insurance continues in the currently effective Insurance Code, which contains a special chapter that provides for the conclusion of an insurance contract to secure a loan or bank credit, which also includes the provisions for leasing property insurance. This is how the legal structure of credit security insurance is regulated in its two forms, namely insurance taken out by a creditor for security and insurance for the benefit of a creditor taken out by a debtor, as a key feature on the basis of which a distinction is made is that, who is the insurer. In both scenarios, the insurer is a licensed insurance company that assumes the risk of non-fulfillment of the credit agreement, being liable to the creditor for the unpaid part of the obligation, which includes the principal, interest and costs of the credit as of the date of occurrence of the insured event.

The Insurance Code provides for a legal possibility to conclude an insurance contract for the insurance of leased property, the insurance

contract being concluded between the lessor and the insurer, with the lessee having the rights of the insured. In the general hypothesis of the occurrence of partial damages, the compensation is paid to the lessee, and in case of theft or total damage to the leased property, the compensation is paid to the lessor, and the insurer is obliged to notify the lessee, specifying the amount of the payment made.

The Insurance Code successfully introduces into the Bulgarian legislation the results set out in Directive (EU) 2016/97 regarding the cases of offering an insurance product together with another additional product or service, other than insurance, in a package or with the same contract, which directly correspond with the insurance to ensure the performance of a credit agreement. According to the changes, the insurance intermediary should notify the user of the insurance service of a possible opportunity to purchase the various components of the package separately, and if such an opportunity exists, he should provide an adequate description of the various components of the package and adequate information about the price and costs for each individual component. The Insurance Code successfully introduces into the Bulgarian legal system the legislative changes foreseen by Directive (EU) 2019/2177, Directive 2014/65/EU and Directive (EU) 2015/849, with the aim of strengthening the exchange of information and the administrative cooperation between the Bulgarian supervisory authorities on insurance and reinsurance activities and the European Insurance and Occupational Pensions Authority, as well as the measures in case of justified fears of adverse consequences endangering consumers of insurance and reinsurance services.

Provisions related to credit insurance and its use as a risk management tool are also contained in other legal acts. The Consumer Credit Act regulates the application of credit insurance in consumer lending and incorporates the provisions of Directive 2008/48/EC related to credit insurance in consumer lending. The place of credit insurance in the process of consumer lending is emphasized, and the consumer must receive clear information about the required insurance, if any. It also regulates the so-called "total cost of the credit for the consumer", which includes the insurance premiums, when the conclusion of a service contract is a mandatory condition for obtaining the credit. A granted consumer credit can be repaid early, which deprives the creditor of the right to compensation for early repayment.

The Law on Payment Services and Payment Systems implements the principles of Directive 2015/2366. A provision has also been introduced that indirectly relates to the insurance and guarantee of clients' funds. Credit and insurance business is a convenient environment for money laundering and

financing of international terrorism, distinguishing money laundering schemes from criminal activity both within property insurance and life insurance, and also with credit insurance. On the way of the legislative changes in the Insurance Code and the special - Law on measures against money laundering and Law on measures against the financing of terrorism, the requirements of the relevant directives to prevent the use of the financial system for money laundering and financing have been introduced into the Bulgarian legislation of terrorism.

The control procedure provided for in the directive as a measure in relation to users of financial services, namely a complex check of a client, is not explicitly regulated by the Bulgarian Insurance Code. However, the special Law on Anti-Money Laundering Measures also provides for specifics of the application of the comprehensive customer due diligence when concluding various types of insurance contracts. In the most general case, the measures for complex verification of customers of insurance companies are applied before concluding an insurance contract. Credit institutions apply a comprehensive check at the time of making a payment under an insurance contract, when the beneficiaries are explicitly indicated. The requirements of the Directive on combating corruption, trading in influence, unregulated de facto money transfers through the use of insurance products have been introduced. Insurers should apply measures for extended complex verification of clients who are prominent political figures in the country, in another member state, a third country or in an international organization, as well as in relation to a client possibly related to such political figures.

In the second point, an analysis was made of the practice of the Bulgarian courts in resolving disputes under Article 382 and Article 383 of the Insurance Code. When there is a contradictory and incorrect practice of law enforcement, the Supreme Court of Cassation adopts interpretative decisions, with which it unifies the judicial practice. Interpretive decisions on the application of the provisions regulating credit insurance are still few, which shows that the regional and district courts for the most part resolve legally and precisely the disputes arising under the cited provisions.

The practice of resolving claims under Article 382, Paragraph 1, according to which the first-instance district court upholds the claim of an insured natural person (plaintiff) and condemns an insurance company to pay an amount in favor of a credit institution (which is actually a co-plaintiff), representing insurance compensation for "Life" insurance under an insurance certificate, through which the fulfillment of obligations under a contract for the provision of consumer credit is ensured without collateral

concluded between a commercial bank and an individual. There are also appellate decisions in this sense.

According to the most commonly concluded insurance contracts to secure consumer credit, upon the death of the borrower, as a result of illness, the insurer should pay the creditor the entire residual value of the loan at the date of death, but no more than the agreed insurance amount. It is the duty of the insured to correctly indicate the diseases he suffers from when concluding the insurance contract, as they may be related to the occurrence of the insured event, and failure to fulfill this obligation on the part of the insured borrower may lead to disputing the liability of compensation from side of the insurance company. There are examples of rejection of the claims of the heirs of insured borrowers due to the causal relationship between existing illnesses of the debtor at the time of taking out the insurance and the death occurring at a later stage.

District courts *ex officio* monitor compliance with the requirement for special protection and the presence of unfair clauses in consumer credit contracts. There are cases of detected attempts to circumvent the protection of consumer lending legislation and to disguise credit relationships as insurance ones and more specifically insurance to secure credit. In cases of a credit agreement that includes clauses binding the borrower to conclude additional insurance agreements. These clauses bind the debtor not only to take out insurance, but also to an obligation to pay interest on the insurance. In practice, the consumer credit contract includes a condition that the debtor takes out and pays for insurance, the beneficiary of which is not himself, but the crediting institution. This means that the insurance can be qualified as insurance for the benefit of a creditor, concluded by a debtor within the meaning of Art. 383 of the Insurance Code, and not insurance under Article 382, which is concluded by a creditor for collateral. The case study taken as an example is interesting in that a way was found to circumvent the provision of the Law on Consumer Credit, which introduced a limit on the amount of the annual percentage of costs, which is done precisely along the lines of the insurance, which is formally concluded to secure the creditor's claim under the consumer credit agreement. The additional service provided by the creditor for financing the payment of the insurance premium paid by the creditor on behalf of the debtor actually constitutes a separate consumer credit contract, where even the due remuneration for the insurance premium is agreed to be rescheduled and included in the amount of repayment installments. In support of the above it is that the receivables for the Life Insurance appear in the accounts as principal and are charged with interest and late payment, although the same have different grounds than the principal, which, according to the court, should be considered only the loan

amount. In addition to all this, the court found that the insurance premiums were unreasonably high, according to the amount granted and the period of validity of the contract.

Analogous to the example of insurance based on Article 382 of the Insurance Code, there are also cases of using insurance under Article 383 to circumvent the provisions of the Consumer Credit Law regarding the annual percentage of costs. The conclusion of an insurance contract in order to ensure the return of the loan is part of the terms of the loan agreement, with the insurance premium being divided into an equal number of installments corresponding to the loan installments and being part of each monthly repayment installment. Specifying that the monthly repayments include the payment of the principal of the loan, together with an allowance constituting the profit of the creditor, means that the payment of the monthly repayment, including the falling portion of the insurance premium, is accounted for as principal and interest, insofar as the interest the creditor's profit is realized, which means that the portion of the insurance premium will be accounted for as part of the principal. In addition, the insurance premium is extremely high, i.e. almost a third of the amount actually granted. Despite the vitiation of the consumer credit contract, the responsibility of the borrower does not disappear completely, because he owes the return of the net value of the loan, without interest and other costs, i.e. is only what he received under the loan agreement, namely the principal. The parts of the insurance premium paid in monthly installments are not subject to return or deduction from the principal installments already payable. An insurance premium is not an inadmissible fee for collection and is due under a separate contract for the use of an insurance service pursuant to Article 383 of the Insurance Code. The interest forms the profit of the lending institution, while the insurance premium is a payment to another company whose business is the provision of insurance services. Formally, these two companies are different, but there are cases where the insurance company and the credit company are related or part of the same financial group. In such cases, insurance becomes a means of realizing additional income from granted credit, because the amounts received from insurance premiums remain within the financial group or go to the subsidiary insurance company.

According to Art. 383 of the Insurance Code also has a significant number of decisions of both regional and district courts. The decisions of the courts show the presence of a high degree of similarities in the practices of credit institutions and insurers when securing receivables from debtors by concluding insurance in favor of a creditor. An important conclusion, which is required by practice, is that with the occurrence of the event and the inheritance, the bank has the right to continue to carry out actions to collect

what is due under the loan agreement. The existence of life insurance does not release the borrower, or his heirs, from fulfilling the obligations under the credit agreement, except for the amount paid by the insurer and used for repayment of the loan, which means that the heirs owe performance under the loan agreement. There is no requirement that the victim first direct a claim to the delinquent's insurer and only if he claims damages greater than those already paid, to seek satisfaction from the delinquent as well.

In the third point, a comparative analysis of the regulation of insurance for securing loans in R. Bulgaria with the experience of the countries whose legal regimes were discussed in the previous chapter. The main conclusions support the expectation that the Bulgarian insurance contract law follows the modern legislative trends characteristic of both Europe and other developed countries. This situation is the result of Bulgaria's membership in the EU and the subsequent harmonization of Bulgarian legislation with Community law. That is why there is a doctrinal closeness of Bulgarian legal thought to what is characteristic of thought in Europe, as well as an extremely weak resemblance to popular understandings in the United States. Being part of the European single market, Bulgarian and foreign insurance companies follow the practices and terms of the contracts, specific to the European market and which are expected to be followed by the insured persons and the supervisory institutions. Apart from the similarities, the regulation of insurance to secure a loan in European countries, certain national specificities are preserved in each of the member countries.

The special legal act of the insurance contract law in Bulgaria has a wider field of application than the German law on the insurance contract, as the latter is specific to the German regulation of the said matter. The wording of the German law according to which the insurer undertakes to cover a certain risk to the insured or to a third party is not repeated anywhere else. A distinction is made between the owner (holder) of the insurance policy and the insured person, which is the main feature of the legal construction of debt security insurance. A combination of insurance and non-insurance services that are offered together or in a package is referred to as cross-selling in German law. The minimum legislative requirements related to informing the consumer in such combinations are given in the Insurance Mediation Directive and the Consumer Credit Directive. Where there is greater insurance coverage for the entire package than the cumulative coverage of its individual elements, the policyholder should also receive a description of how their combination changes the insurance coverage. In both the Bulgarian and the German legal acts, regulation of group insurance has been carried out, including group insurance policies for residual debt. In both legal acts, it is not necessary for

the insured to be aware for it to be a valid insurance contract concluded by a third party.

The Bulgarian code is a newer and more abstract normative act compared to that of the state of California. A peculiarity of the Anglo-Saxon system is the presence of regulations on the status of a specialized state administrative officer called the "insurance commissioner" of the state. Ensuring the correctness and transparency of the document flow of insurers is within the prerogatives of this specialized civil servant. Under California law, he obtains information from state-licensed insurers about the conditions, documents and rates they apply, since they cannot offer rates that exceed those disclosed to the commissioner. Bulgarian legislation does not allow the requirement of prior approval or systematic notification of general conditions under insurance contracts, the tariff rates of premiums and others that the insurer will use, with which the Bulgarian provision is in the opposite sense of the American one. Notifying the competent supervisory authority is not mandatory, but may be done in certain cases. The names of the insurance services regulated by the California Code are also different. In the Bulgarian code, emphasis is placed on who concludes the insurance contract and in whose favor the insurance contract is concluded, while in the Californian code, concepts emphasizing the subject of the contract are used, namely credit life insurance and disability insurance when lending. Bulgarian legislation does not expressly provide for the right of the insurer to exclude from the insurance coverage of a disability credit insurance policy those existing illnesses and conditions for which the debtor actually received treatment six months before and six months after the effective date of the insurance coverage and which lead to deterioration of the person's working capacity.

The Hungarian law follows the principles of regulation of the European directives, and among the classes of general insurance for which insurers licensed in Hungary can conclude contracts with clients are "Credit" and "Miscellaneous financial losses". The Bulgarian insurance code also lists the "Loans" and "Miscellaneous financial losses" insurances, and even the numbering of the points matches the Hungarian one (item 14 and item 16, respectively). These types of insurance are given in the same way and with the same numbering in the Slovenian and Montenegrin insurance laws. Hungarian law provides important provisions on the notifications to be made by the insurer, the insurance company and the insured and which are legally binding. Bulgarian legislation does not provide for an express obligation of the insurance company to notify the policyholder of the entry into force of the contract, which in most cases is concluded under general conditions. Hungarian law provides a special order for small insurance

companies regarding the scope of their activities, and they are not allowed to carry out insurance activities covering liability, credit and guarantee insurance risks, except as ancillary risks.

The Slovenian insurance law follows good practices of the rule-making activity, namely the listing in an express provision of the European directives that are transposed by it and the listing of the types of insurance in the texts of the law and not in a separate annex. In the same way, the types of insurance are regulated in the Montenegrin insurance law, which is indicative of the adoption of working approaches of the Slovenian legislation in the legislative activity of the former Yugoslav countries. Slovenian law uses the concept of equalization reserves for credit insurance purposes, with the insurance company forming equalization reserves only for the credit insurance class. From the point of view of the regulation of the formation and maintenance of reserves by insurance companies, the Montenegrin insurance law gives a comprehensive list of the types of technical reserves, which is not done either in the Bulgarian code or in the Slovenian law. This approach is due to the lack of harmonization of Montenegrin legislation with European law. In addition to these reserves, insurance companies that carry out credit insurance create a mathematical risk equalization reserve for this type of insurance, in addition to technical reserves. The Montenegrin mathematical reserve can be considered equivalent to the equalization reserve provided for in the Slovenian law.

III. Dissertation Contributions

The present work represents an up-to-date and largely completed study of the legislative regime of credit insurance and its fundamental economic logic, as well as the social relations arising during its implementation. That is why the topicality of the work has in itself a contributing character, bearing in mind the development of the legal system - at the national and community level, and the practice of the courts on the subject under consideration.

Dissertation research has both fundamental (theoretical) and practical implications. In addition, in the opinion of the author, credit insurance should be a more widely discussed issue in Bulgarian legal literature and forums, with a view to the development of the European regulatory environment, the establishment of good practices and attempts to circumvent the legislation, which find ultimate expression in the typology of insurance contracts to secure a loan or bank credit.

A sufficiently clear justification of the distinction between the modern meaning of the concept of insurance to secure a loan and the meaning that was put into it in previous historical stages is of a contributing nature.

A scientific-theoretical contribution is the analysis of the historical development of credit insurance on both sides of the ocean, and the direct conclusion of the examination is that the concept and actuarial practice in Europe and America follow their own path and logic of development, and a broader conclusion is, that developed credit intermediation also implies developed credit insurance.

A scientific-theoretical contribution is also the examination of the economic logic of credit insurance and the conclusion that it can become a source of additional risk and unmeasured behavior on the part of persons who enter into credit relations, and the final conclusion is that insurance becomes a tool to promote loan sales in the secondary market and puts insured loans in a better competitive position than uninsured loans.

An independent contribution of a theoretical and practical nature is the systematization of alternatives to credit insurance and an outline of the conditions under which each alternative is a suitable choice.

As a theoretical contribution, the conclusion formed from the historical comparison of the three normative acts of the insurance contract law, adopted after the democratic changes in Bulgaria, that there is a tendency to improve and perfect the legal framework of insurance relations in general and of insurance for the provision of loan - in particular.

A practical contribution is the examination of the relevant provisions of the secondary law of the European Union, with an emphasis on regulations

that are related to credit insurance and the typology of insurance contracts, so that it does not become a means of circumventing the law or giving legal recourse for unfair trade practices.

An important theoretical contribution is the examination of the principles of credit insurance, the typology of insurance contracts, reinsurance, the role of the intermediary and the right of subrogation under legislation reflecting the principles of Roman and common law.

There is also a theoretical and practical contribution in the examination of the regulatory framework of credit insurance in other countries, which forms a basis for comparison with the Bulgarian framework. On the basis of the performed comparative analysis, the conclusion was reached that the Bulgarian legislation in the field of insurance contract law follows the modern legislative trends, characteristic of developed countries as well, which is primarily a result of Bulgaria's membership in the European Union and the subsequent harmonization of the Bulgarian legislation with Community law. A certain doctrinal closeness of Bulgarian and American legal thought was also noted.

The main practical contribution is the analysis of the practice of the Bulgarian courts in resolving disputes under Article 382 and Article 383 of the Insurance Code. Interpretive decisions on the application of the mentioned provisions are still few, which shows that the regional and district courts, for the most part, resolve the disputes that have arisen lawfully and correctly. A general conclusion is that the most frequently signed insurance contracts to secure consumer credit, in the event of the death of the borrower, as a result of illness, the insurer should pay the creditor the entire residual value of the loan at the date of death, but no more than the agreed insurance sum.

Another conclusion of a contributing nature is that attempts are made to circumvent the protection under consumer lending legislation and disguise credit legal relations as insurance ones and more specifically insurance to secure credit, but the courts monitor *ex officio* for the presence of unfair clauses in the contracts. Attempts are made to circumvent the provisions on the limitation of the amount of the annual percentage of expenses, which is done precisely along the lines of the insurance, which is formally concluded to secure the creditor's claim under the credit agreement, which also includes an obligation to pay interest on the insurance. When the insurance and lending company are connected, insurance becomes a means of realizing additional income from granted credit, because the sums received from the insurance premiums remain within the financial group or go to the subsidiary insurance company.

IV. Approbation of the results of the dissertation work

Shkodrova, I., (2024), The Bulgarian regulatory framework of credit insurance through the prism of the experience of developed countries, Legal Thought, item 11, issue 1, p. 18-32.

Shkodrova, I., (2024), Case law in the field of loan collateral insurance, Legal Thought, (accepted for publication)

Shkodrova, I. (2020), Life Insurance as Collateral for Bank Credit, International conference KNOWLEDGE-BASED ORGANIZATION, Vol. 26(2), pp. 99 – 103, DOI:<https://doi.org/10.2478/kbo-2020-0060>.